

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВНЗ УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра богослов'я

Магістерська робота

**ОСОБА ВЧИТЕЛЯ-КАТЕХИТА У ВИБРАНИХ ТВОРАХ
МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО**

Студент 6-го курсу: Анжеліка Годзь

Науковий керівник: с. Луїза Цюпа,

доктор богослов'я

Львів 2019

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. РОЛЬ І ЗАВДАННЯ СЛУЖІННЯ ВЧИТЕЛЯ-КАТЕХИТА.....	7
1.1. Значення служіння вчителя-катехита.....	7
1.2. Суть і природа служіння вчителя-катехита.....	13
А. Збереження невинності дітей.....	15
Б. Виховування покори, мужества і жертовности.....	15
В. Навчання основ християнської молитви.....	15
1.3. Мета служіння вчителя-катехита.....	18
Розділ 2. ОСОБИСТІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЧИТЕЛЯ-КАТЕХИТА.....	23
2.1. Професійні характеристики вчителя-катехита.....	23
2.1.1. Що повинен знати вчитель-катехит.....	23
2.1.2. Що повинен вміти вчитель-катехит.....	37
2.2. Характеристики особи вчителя-катехита.....	31
2.2.1 Яким повинен бути вчитель-катехит.....	31
2.2.2. Як повинен комунікувати вчитель-катехит.....	34
Розділ 3. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖІННЯ ВЧИТЕЛЯ-КАТЕХИТА.....	39
3.1. Відповідальні за катехитичне служіння.....	39
3.1.1. Батьки.....	40
3.1.2. Хресні батьки.....	41
3.1.3. Ієрархія.....	42
3.1.4. Священники та диякони.....	42
3.1.5. Монашество.....	44

3.1.6. Миряни.....	44
3.2. Формація вчителя-катехита.....	46
3.2.1. Ціль і природа.....	46
А. Духовна зрілість.....	47
Б. Педагогічна компетентність.....	46
В. Співпраця з іншими.....	48
3.2.2. Середовище формації вчителя-катехита.....	48
А. Єпархіальний рівень.....	49
Б. Інститути.....	49
3.3. Співпраця вчителя-катехита з іншими середовищами.....	51
3.3.1. Сім'я.....	52
3.3.2. Школа.....	53
3.3.3. Християнські організації та спільноти.....	55
3.3.4. Суспільство.....	55
Висновок.....	59
Список джерел та літератури.....	63

ВСТУП

Українська педагогіка зараз перебуває у процесі розвитку успішної виховної системи. У цьому періоді напрацювання та вибудовування педагогічних методик у сфері духовного виховання дуже важливо є почути позицію Церкви, яка на основі напрацьованого досвіду пропонує свою участь у такій важливій справі, як формація та виховання мирян.

У даному дослідженні хочемо розглянути особисті та професійні характеристики особи катехита через призму позиціонування Митрополита Андрея Шептицького. Він сповнюючи єпископське служіння, як архипастир, глибоко переживав та аналізував усі потреби свого народу. Вже понад 100 років Церква підкреслює вагомість та цінність праць Митрополита, адже ця спадщина стала для нас просвіченням та повчанням, котрі у душі євангельського динамізму набувають сотеріологічного характеру.

Надзвичайно цінні вказівки та ретельно продумані і представлені виховні методологічні принципи можемо почерпнути з морально-пастирських послань Митрополита Андрея Шептицького. Говорячи про перспективу розвитку виховання та освіти у контексті українського народу, Митрополит Андрей акцентує на формуванні освічених поводитирів, котрі повинні виховуватися у християнському дусі.

Як добрий і люблячий пастир, Митрополит Андрей передав нам морально-духовну спадщину, яка слугує і сьогодні цінним посланням і зберігає свою актуальність. Послання Митрополита Андрея Шептицького для нас відображаються, як скарбниця та джерело Божої мудрості і благодаті.

У цій роботі зосередимося на особі християнського педагога. Звертаючись до катехитів, Андрей Шептицький наголошував не лише на важливості духовного зросту, а й на набутті ефективних педагогічних компетентностей.

Тому, досліджуючи їх характеристики користуватимемось терміном «вчитель-катехит».

Метою роботи є дослідити та опрацювати вчення Митрополита Андрея Шептицького у його пастирських посланнях про особу катехита.

Задля того, щоб досягти поставлену мету ставимо перед собою такі завдання:

- Зробити аналіз творів Митрополита Андрея Шептицького та вибрати твори, у яких Митрополит говорить про особу вчителя-катехита.
- На основі вибраних творів дослідити вчення Митрополита про особу вчителя-катехита.
- Представити погляди Митрополита Шептицького стосовно того, ким повинен бути вчитель-катехит.
- Дослідити, яким є вчення Митрополита про те, якими знаннями повинен володіти вчитель-катехит.
- Окреслити вміння та навички особи вчителя-катехита з праць Митрополита Андрея.
- Проаналізувати актуальність поглядів А. Шептицького сьогодні.

Хронологічні рамки, в основному, охоплюватимуть період Митрополичого служіння Андрея Шептицького, час найбільш насичений новими творами Шептицького – з 1901 по 1944 роки. Особливо цінним документом для роботи є Правила для катехитів 1909 року написані Митрополитом Андреем. З метою подання ширшого розуміння образу особи вчителя-катехита, користуватимемось також і іншими документами нашої Церкви. До базових джерел, хочемо віднести також Святе Письмо, адже воно було, є і буде осердям всякої християнської педагогіки. Також, завдяки здобуткам наших науковців у сфері катехитики, ми мали змогу почерпнути чимало їх тверджень.

Особа вчителя-катехита у контексті богослов'я тлумачиться, як особа, котра повинна виховувати у вірі християнин і вести їх до сопричастя з Ісусом Христом та і церковною спільнотою.

Аналізуючи послання Шептицького про вчителя-катехита, можемо наголосити на таких стовпах християнської педагогіки, як релігійні та інтелектуальні аспекти, котрі тісно між собою пов'язані і у поєднанні утотожнюють сукупну систему цінностей та навиків, котрі сприяють гармонійному християнському вихованню.

Досліджуючи літературу методом аналізу вдалось її опрацювати та обрати саме той матеріал, котрий стосуватиметься тих проблематик, котрі порушуються у роботі. Метод синтезу, у моментах, котрі потребували більш ширшого розкриття понять, дозволив користуватися й іншими принагідними матеріалами з метою повної подачі висловлення. Метод аналогії дозволив зосередитися на актуальності вчення Митрополита Андрея Шептицького та застосування напрацювання минулого століття до сьогодення. Метод узагальнення сприяв у підбитті підсумків з опрацьованого матеріалу.

В даній роботі розглядатимемо вчення Митрополита Андрея про особу вчителя в межах пасторських послань та правил для катехитів. Розглянемо морально-етичні здібності та якості вчителя-катехита, а також шляхи та методи розвитку педагогічної галузі згідно з баченням Митрополита.

Актуальність моєї роботи полягає в тому, що питання морально-практичного аналізу навчального та виховного процесу, вивчення місця у Церкві для вчителя-катехита є запорукою якості та розвитку християнської педагогіки. А праці праведного Митрополита Андрея Шептицького про особу вчителя-катехита, які мають велике значення для розвитку християнської педагогіки, є цінною спадщиною для нас, майбутніх педагогів і катехитів та є актуальними і сьогодні

РОЗДІЛ 1.

РОЛЬ І ЗАВДАННЯ СЛУЖІННЯ ВЧИТЕЛЯ-КАТЕХИТА

1.1. Значення служіння вчителя-катехита

Поняття катехитичного служіння, котре має місійний характер, у контексті катехизи бере свої початки у заповіді Христа та Його післанництві до апостольського служіння¹. Перспективою розгляду цього поняття слугують праці нашої Церкви, котрі систематично формують її діяльність та сприяють всецілому вишколу, просвіченню та формації вірних.

Визначним способом апостоляту мирян у Церкві прийнято вважати катехизацію. Катехизацію, у світлі живої науки, котра здатна виховувати «впевнених і смиренно радісних у своїй вірі» особистостей, можемо вважати даром, котрий Церква може дати модерному світові². Особа вчителя-катехита, котра своєю діяльністю присвячується до релігійного виховання багатьох поколінь та суспільних верств населення, є задіяна у великий механізм душпастирювання та проводу церковної пастви, в чому і полягає частина зобов'язань мирян та всіх апостолів нашої віри.

У посланні зверненому до вірних, котрий є датований 1899 року Божого, Митрополит Андрей, будучи на той час єпископом, називає себе нашим Пастирем, батьком, братом. Висловлює своє щире волевиявлення у виконанні завдання, котре є покладене на його руки, а саме: вірна праця своєму народові. В цьому посланні Владика звернувся до всіх верств населення та до всіх вірних, і однією з ключових думок, котру він бажав донести - це потреба просвіти і науки.

¹ Катехитичний правильник УГКЦ, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 45.

² Іван-Павло II, Апостольське поучення про катехизу в наш час, Львів 2008, 61.

Центром цієї науки і просвіти Шептицький являє Господа Ісуса Христа, Котрий є «світлом світу» (Йо 8,12), того, Хто, закликає нас йти за Ним і «бути Його образом» (Бут 9,6). А ця велика сила просвіти міститься у Христовій науці. Владика Андрей закликає здобувати ті знання, які не противляться науці Христа, бо така наука є пізнанням правди, якою є сам Христос. «Я дорога, і правда, і життя» (Йо 14,6). Лиш тільки дотримуючись засад нашої католицької віри - будемо спасенні - сказав Митрополит Андрей³.

Цінною катехиза є у зверненні архипастиря у «Слові до всіх», де Митрополит звертається, ба більше, просить, щоби ми у всіх своїх справах та діланнях пам'ятали Христову науку, бо лиш вона веде нас до спасіння, яке сходить до нас через Святі Тайни та Божу благодать. А черпати цю благодать ми можемо через молитву та побожне прийняття Святих Тайн. Переїнявшись наукою Божою, будь-яке наше служіння буде миле Господу⁴.

До цієї Божої науки сміло можемо віднести катехитичне служіння. Наука Христа є закликом до виконання душпастирського служіння. Душпастирювання, котре являється -

християнською формою опіки віруючих, яка базується на євангельському вченні верховного пастирначальника Ісуса Христа: «Я пастир добрий: пастир добрий життя своє покладає за овець» (Йо 10,11). Душпастирство значно відрізняється від інших форм і способів служіння Господеві, оскільки потребує безпосереднього спілкування і навіть духовно-інтимного контакту пастиря і пасомого чада, що зумовлено особливістю наставництва і підтримки. Душпастирство з необхідністю має етноконфесійну специфіку. Згідно із заповітом Христа душпастир зобов'язаний знати не лише побіжне індивідуальне життя віруючого, а й болі, надії та говорити з ним рідною йому мовою: «Я ж пастир добрий; і знаю Моїх, і Мої знають мене (Йо 10,14)⁵.

Митрополит звертаючись до молоді та до отців катехитів, у своєму слові, зауважує про безкорисливу працю катехитів – надання освіти. Тої освіти, котра давала б правдиві знання. А для цього, навчає Митрополит, треба просити Божої

³ Митрополит Андрей Шептицький, *Перше слово Пастиря // Пастирські послання*, т. 1, Львів: 2007, 11.

⁴ Митрополит Андрей Шептицький, *Перше слово Пастиря // Пастирські послання*, т. 1, Львів: 2007, 17.

⁵ *Релігієзнавчий словник* / ред. проф. А. Колодного, Б. Лобовика, Київ: 1996, 103.

Мудрості, щоб розпізнавати «щире золото від фальшивого»⁶. Митрополит зазначає, що провідним світлом для праці катехитів є, насамперед, Божий Дар Мудрості. «Божа мудрість – це найкраща, найвища і найцінніша прикмета людського ума»⁷.

Митрополит також запрошує до частого прийняття Святих Тайн, в котрих сам Ісус Христос приходять зі Божими дарами, котрі наповнюють нашу душу Божими ласками. І також слід пам'ятати, що ми вже отримали велику ласку – приналежність до святої Католицької Вселенської Церкви, надбанням котрої є катехитичне навчання⁸.

Митрополит Шептицький ведучи мову про катехизацію, стверджує, що уряд проповідників є однаково важливим з урядом катехитів. Ба важливіший, бо той хто змалка навчає всіх христової науки, той на все життя може залишитися добрим наслідником Христа.

Як бачимо, у часі душпастирювання та навчання катехизму прокладається підстава для релігійного життя людини, особливо у молодому віці. Безсумнівно, є правда в тому, що кожна людина потребує додаткового розтлумачення правд віри. І людина свідомо того, буде шукати духовного корму, котрим для душі є Слово Боже. Митрополит зазначає, що тому, кому в молодості бракувало цього духовного корму, важко буде заповнити цей брак. Тому Владика стверджує, що і все життя християнського народу глибоко опирається на катехизації дітей. Є зрозуміло, що долучити дітей до цього навчання можна лише завдяки заохоченню усіма способами, проте ні в якому випадку через примус⁹.

У Катехитичному правильнику УГКЦ є чітко окреслені завдання катехитичного служіння. Там є зазначено, що «Завданням катехизи є допомагати іншим пізнавати і прославляти Христа, [...] вести людину у спільноту, створюючи

⁶ Митрополит Андрей Шептицький, *До Отців Катехитів // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2007, 14.

⁷ Митрополит Андрей Шептицький, *До Отців Катехитів // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2007, 14.

⁸ Митрополит Андрей Шептицький, *До Отців Катехитів // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2007, 16.

⁹ Митрополит Андрей Шептицький, *Визнання вселенської віри // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2007, 375.

атмосферу братньої любові»¹⁰. Це введення людини в лоно Церкви, є суттєвим моментом, адже катехиза дозволяє особі свідомо поставитись до віровизнання та утвердження у ньому¹¹.

Вдаючись до катехизму УГКЦ варто зазначити, що катехиза слугує для тлумачення християнського вчення, котре готує оглашених до Таїнства Хрещення та містить у собі містагогічне значення, в якому основою є навчання та виховання вірних у сопричасті з Господом. Катехиза має систематичний характер і висвітлює християнське розуміння особистого та суспільного життя віруючих людей у світлі вчення Христа та Церкви¹².

В одному з пастирських послань Владика Андрей піднімає питання християнської школи для української молоді. Митрополит Андрей в цьому листі хоче передати українському народу, а особливо школярам українську та християнську школу. Особливо пастир турбується про найбільш соціально незахищених дітей.

Владика Андрей зазначає, що першими катехитами для своїх дітей є їхні батьки, які живучи за законом Божим та передають правди віри своїм дітям власним прикладом. Важливо, щоб батьки мали вплив на школу, до якої посилаються своїх дітей. Переймається Митрополит Шептицький також авторитетом священика в школі, де навчаються українські діти. На момент написання послання існують школи, де священику – душпастиру обмежений доступ, що має негативний вплив на цілісну виховну систему.

Пишучи про значення катехизму Митрополит каже, що є доволі багато дітей, котрі його не знають і сміло називає їх тими, хто не знають Бога. За цими словами криється важливість катехитичних викладів на парафії. «Молодь не досить кормлена хлібом святої Божої науки.»¹³ Після оголошення цієї глибокої

¹⁰ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 22.

¹¹ *Загальний катехитичний правильник*, Конгрегація у справах духовенства-Монастир Монахів Студійського Уставу, Львів 1999, 62.

¹² Катехизм УГКЦ, *Христос - наша Пасха*, Львів, 2012, 33.

¹³ Митрополит Андрей Шептицький, *Про знання катехизму // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 361.

церковної рани, Митрополит прохає кожного зокрема про допомогу у «розширенні між людьми, а передовсім між молодими, знання святої віри, знання катехизму.»¹⁴ Цей спосіб є одним із найкращих, щоб спричинитися у своїх можливостях до душпастирської праці у церкві. З метою заохочення до цієї Божої справи - поширенням віри через свій приклад, любов та віру, - Шептицький дає доступне визначення слову катехизм:

«Катехизм - це справді золота книга: золота, бо містить у собі найщирішу й найсвятішу Божу науку; золота, бо така цінна, що її християни повинні цінити на вагу золота і ще вище та більше, ніж на вагу золота»¹⁵.

Без знання катехизму, зі слів Митрополита, ми неначе сліпі, бо не бачимо всього того, чим обдаровує нас Господь, і тим самим не можемо дбати про спасіння, що являється ключовим у закладеній Богом цілі життя людини. Владика називає катехизм даром із неба, бо він є словом Божої науки, котрий є принесений із неба, немов зерно, що сіячем засіяне. А з того зерна можна отримати великі, небесні плоди, бо зерно це є із неба¹⁶. Тут з вищесказаних висловлювань Митрополита Андрея, можемо відстежити наскрізне значення катехитичного служіння, яке через науку певних осіб провадить нас до самого Господа.

Звертаючись до духовенства та вірних стосовно питання християнської школи для української молоді, де висловлює важливу затребуваність у такій Церковній інституції, котра б могла дати дітям виховання та освіти. На цей час відчувалось значне зменшення впливу батьків і Церкви на виховання у школі, що частково також можемо спостерігати і сьогодні.

Зокрема вплив священника чи катехита був незначним та перебував на межі зникнення. В кінцевому результаті діти залишаються без знань катехизму, релігії та без достатнього прив'язання до своєї святої віри, що може бути корисним для ворогів нашої Церкви та згубним для молоді. У такій ситуації Митрополит

¹⁴ Митрополит Андрей Шептицький, *Про знання катехизму // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 361.

¹⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Про знання катехизму // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 362.

¹⁶ Митрополит Андрей Шептицький, *Про знання катехизму // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 362.

відчуваючи свій душпастирський обов'язок, закликає до створення певної інституції, школи, в котрій кожна дитина отримала б те виховання, яке є необхідним для життя.¹⁷

Передовсім, Владика Андрей запрошує молодь та дітей звертатися до Бога з проханням про те, що є в їх потребах, відтак, молячись у цьому наміренні вони виховуватимуть у собі відчуття приналежності та важливості Божої їм допомоги в цьому. Митрополит заохочує до розуміння однією важливої справи: «[...] молитва – це велика річ, велике добро, великий обов'язок і великий спосіб випросити собі те, чого треба»¹⁸.

Це завдання, завдання залучення молоді та дітей до молитви, на думку Шептицького, є першочерговим. Наступне, що згадує Митрополит, є звернення до вже старшої, свідомої молоді, котра теж може долучитися з Божою поміччю у працю, яка сприяла б доброму вихованню суспільства та настанови на добрий християнських шлях. Наступним кроком для сприяння сукупного виховання Митрополит виявляє через власний приклад¹⁹.

Він стверджує, що якщо ще змалку навчатимемо дітей хреститися та промовляти молитву хоча би «Отче наш» чи «Богородице Діво», то цим ми робимо дуже велику та добродієсну справу. А працюючи над тим, щоби пояснити нашим молодшим те, чого нас навчає Церква, то і самі для себе будемо краще розуміти те, чого інших навчатимемо. «Немає кращої школи, як інших навчати» - каже Андрей Шептицький. Закінчуючи це послання Владика запрошує до поширення його слова про цю благородну працю над найменшими, над молитвою та над поданням власного прикладу²⁰.

¹⁷ Митрополит Андрей Шептицький, *Про знання катехизму // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 431.

¹⁸ Митрополит Андрей Шептицький, *Християнська школа для української молоді // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 432.

¹⁹ Митрополит Андрей Шептицький, *Християнська школа для української молоді // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 433.

²⁰ Митрополит Андрей Шептицький, *Християнська школа для української молоді // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 373.

Отже, можемо стверджувати, що катехиза, як елемент катехитичного служіння у межах своєї діяльності сприяє внутрішній формації та самоідентичності²¹. Катехитичне служіння вчителя-катехита у такий спосіб набуває основного еклезіального служіння у виконанні апостольського доручення Ісуса Христа²².

1.2. Суть і природа служіння вчителя-катехита

Квінтесенцією природи катехитичного служіння є заохочення до активного вияву християнської моралі у щоденному житті²³. Через розвиток віри і постійне осягнення її у повноті, тайна Христового світла плекає нового послідовника Ісуса Христа згідно з Його покликом²⁴. У цій Божій справі служіння доповнюється лише у присутності Святого Духа.

У документі зверненому до отців-катехитів, Шептицький, говорячи про науку катехизму каже, що нам не можна до кінця зрозуміти те, якою вона є значною для дитини на все її життя. Достатньо є одного слова, сказано щиросердечно та дбайливо для того, щоб воно закарбувалося у серці дитини до старості. Навчати дітей релігії – найкраще діло, над яким можна працювати, сказав Владика Андрей. Як наглядне порівняння про катехита Митрополит наводить

приклад про митця:

Як скульптор із глини формує постать мистецького твору, так і священник, працею не менше мистецькою, у м'якому воску дитячої душі виробляє образ і подобу самого Ісуса Христа. Він неначе малює Христову ікону й, очевидно, чим більше в ту роботу вкладає старанности, дбалости, мистецького знання, відчуження, інтуїції душі, з якою має до

²¹ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 56.

²² *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 56.

²³ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 21.

²⁴ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 21.

діла, почуття і потреб її характеру, її похибок і пристрастей, чим більше в ту роботу вкладає своєї молитви й жертви, тим вищим і ліпшим виходить мистецький твір його рук.

Як бачимо, людина, котра старається над тим, аби богоуподібнити доручений їй люд, повинна вкладати у цю працю свою душу, усі зусилля та старання, щоби могли, як каже Апостол Павло, «поки образ Христа не відіб'ється на вас» (Гал 4,19). В таку працю Апостол Павло настільки вкладав ціле своє серце, що й міг назвати себе батьком для тих дітей, котрий навчає. У Старому та Новому Завіті Бог нам подає багато наук котрі в інтерпретації займають основу християнського виховання. У вихованні напруженому на плеканні всіх християнських чеснот особа, як дитина Божа, стає святим громадянином Небес.

Говорячи про християнське виховання ми повинні глибоко розуміти те, що духовно-педагогічний аспект відіграє важливу роль у формації християнського населення. Митрополит Андрей цитуючи Григорія Богослова переконливо стверджував, що виховання є «мистецтвом мистецтв»²⁵. Адже суть християнського виховання є одна - полюбити Бога. А вже у багатогранному значенні поняття «полюбити» міститься і - пізнати, і з Ним і для Нього жити і врешті, Його осягнути²⁶. Варто, однак зауважити, що проблема навчання і виховання будується на певних засадничих речах, котрі слугують принципом християнського виховання.

До основних принципів будь-якого виховання Андрей Шептицький виокремлює три головні принципи:
важливість збереження невинності дітей;
важливість виховування в них чеснот покори, мужества і жертвості;
необхідність навчити їх основ християнської молитви.²⁷

²⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 515.

²⁶ *Погляд на теперішню науку катехизму*, о.д-р Іван Музичка.

²⁷ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 522.

А. Збереження невинності дітей

Говорячи про завдання і ціль виховання Митрополит підкреслює такий важливий постулат, як збереження невинності у дітей. У праці проповідника, поняття спасіння є ключовим і говорячи про це варто зазначити, що дорогою до спасіння є два шляхи: дорога невинності і дорога покаяння. Але все ж осердям цілої християнської проповіді є відраза до гріха, чи будь-якого морального зла, тобто, збереження невинності. «Блаженні чисті серцем, бо вони бачитимуть Бога» (Мт 5,8) - таким словом звертається і сьогодні до нас Ісус Христос, до тих, хто хоче споглядати Його велич²⁸.

Б. Виховування покори, мужества і жертвності

В другому пункті владика пише про християнські чесноти, і між усіма чеснотами на першому місці є чеснота покори. А підґрунтям до цього принципу Митрополит ставить слова із книги послань Якова – «Бог противиться гордим, а покірним дає ласки» (Як 4,6). Адже покора, як навчає Митрополит, є «нічим іншим, як правдою, приміненою до суду про себе самого». І через це, покора виступає логічним наслідком пізнання себе, а також і пізнанням величі Бога²⁹.

В. Навчання основ християнської молитви

Вже у третьому пункті мова йде про молитву. Зі слів Митрополита, молитва повинна бути прописаною у виховних інституціях у добровільній формі, уникаючи примусу.

Щоб дійти до досконалого виховання, найкраще чувати, аби все те, що оточує вихованця на етапі його формації, тобто комплекс усіх умов, що їх ми

²⁸ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 523.

²⁹ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 526.

завичай називаємо його середовищем, добре відповідав меті, яку ми обрали³⁰, а саме - звіщати та навчати інших віри у Господа³¹.

Варто звернути увагу також на позиціонування отця-доктора Івана Музички, котрий опирається у своїх наукових статтях на важелі і стовпи нашої Церкви у плані катехитики - послання Андрея Шептицького. Він зауважує, що катехизу ніколи не можна відносити до науки, як науковий предмет. Бо пізнання Бога а також і катехизація не можуть мати суто наукову ціль. Питання науки в катехизі є лише посередником між розумом та вірою. Проте не слід забувати, що наука прокладає шлях до практичного життя у Господі. І цю науку потрібно втілювати для утвердження нашого народу і нею наповняти брак катехизмових правд віри. Найкращим способом заповнити цей брак знань є катехитичні курси. І цього прагнув Митрополит. Це була одна з його високих прагнень і проявом дбайливості та любові до своєї пастви³².

Говорячи про світське виховання Митрополит окреслює основну мету виховання загалом, а саме: виховання розвиненої людини і плекання над усіма властивостями розуму, волі та серця. Поняття про людину формує у новій особистості тверезого бачення того оточення, в якому вона живе і яке значною мірою впливає на її світогляд. Оточенням можуть бути люди, для яких пріоритетом у житті буде забезпечення матеріальних потреб, або є і протилежне до цього суспільства – люди, для котрих людина є автономним єством, яке здатне до професійного та гуманістичного росту.³³

Розуміючи всю трудність виховання Митрополит у формі правил подає засади для гідного виховання, котрі душпастирі повинні собі безнастанно пригадувати і повторювати.

³⁰Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 514.

³¹<http://catholicnews.org.ua/papa-buti-katehitom-ce-poklikannya-do-kreativnogo-sluzhinnya-hristoviy-cerkvi>(21 вересня 2019).

³² о.д-р Іван Музичка, *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехиза*.

³³ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 514.

Першим елементом є сугестія. Слово сугестія, котре походить з грецької мови означає вплив на волю й почуття людини, про що і говорить сам Митрополит – «вплив оточення на дитину, серед якого вона живе»³⁴ - що і є на першому місці. На друге місце Митрополит відносить саму науку, яку дитині подають батьки, вчителі, а також той досвід і знання, які дитина здобуває. Третє місце займає приклад, який дитина бачить та сприймає від оточення³⁵.

Як бачимо, сугестія, як зовнішній вплив товариства, яке оточує людину, відіграє чималу роль у формуванні людини. Часто трапляється, що сугестія пропонує для людини негативні та фальшиві поняття, звички та принципи. А відштовхуючись від слів апостола Йоана про те, що «Світ весь лежить в лихім» (1 Йо 5,19) ми цілком впевнені в тому, що на формування людини значну роль може відігравати поганий вплив. Проте у процесі гідного виховання, інстинкт самозбереження буде мати вагомий аргумент та слугуватиме пересторогою на шляху до зрілості.

Другий етапом є наука. Наука, котра є знанням правди, повинна мати добрий вплив на людину, проте лише за умови, що разом із наукою буде рости воля та серце людини. Беручи до уваги християнську науку, тобто Богом об'явлені істини, катехит до цієї науки повинен додавати настанови, щоб заохотити застосувати цю науку на практики³⁶.

Третій етап – християнська атмосфера. Елемент християнської атмосфери беззаперечно має свій вплив на виховання. Розглядаючи цей чинник Митрополит закликає до того, щоб душпастир привертав увагу християнських родин про культуру християнської атмосфери, а саме такі елементи: спільна молитва, ікони, побожна література. А серед тих елементів найважливіша річ - це християнський світогляд. Мудрі батьки мають виховувати у своїх дітях вищі ідеали християнської святості, жертвовної праці та служби для Бога³⁷.

³⁴ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 515.

³⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 516.

³⁶ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 516.

³⁷ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т. 3, Львів 2009, 518.

Наступною після важливості християнського світогляду є елемент науки, тобто проповідь Слова Божого та наука катехизму. Чітке уявлення правд науки Божої, котра сама в собі має таку силу, яку немає будь-яка людська наука, адже Божа наука має властивість освячувати душу. Потрібно Божому слові торувати шлях до людських сердець. Це залежить, в основному, від таланту та якостей самого катехита. Не мало важливим є саме діяння Господа через Його Слово, котре має скриті, а часом і непримітні можливості, форми і способи, що доволі часто широчить поза межі наших очікувань та сподівань³⁸.

Головною ціллю та природою формуванню майбутнього покоління катехитів є можливість зробити їх придатними для проповіді Євангеліє. І стаючи вже свідком Євангельської науки катехит починає бути свідком Христа і стає бути прикладом для учнів у вірі, в чеснотах, у любові³⁹. Саме Добру Новину очікують люди сьогодні.

1.3. Мета служіння вчителя-катехита

У Катехитичному Правильнику УГКЦ сказано:

Мета катехизи - ввести людину у сопричастя з Ісусом Христом. Це обов'язково веде до поглиблення зв'язків з Пресвятою Трійцею, а також через Церкву - Тіло Христове - з іншими людьми. Отже катехиза веде до духовної зрілості у Христі, до обожествлення⁴⁰.

У меті катехизи є слова, котрі можна персонізувати до мети служіння катехита. Згідно висловлювань архипастира Шептицького ми можемо окреслити основну мету виховання загалом: виховання розвиненої людини, котра здатна до професійно-фахового та гуманістичного росту.

³⁸ Папа Франциск, *Evangelii gaudium*, Львів 2014, 21.

³⁹ Вікторія Марко, *Духовне виховання дітей молодшого шкільного віку*, Львів 2015, 106.

⁴⁰ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 22.

Для християн, виховання є скероване задля плекання християнських чеснот, де людина є Божою дитиною, яку слід виховувати, як доброго і вірного сина Господа нашого. Таке виховання має на меті зробити з людини святого громадянина небес, товариша для ангелів та святих, що на небі⁴¹. На цій дорозі людини до святості значно більшої ваги заслуговує благодать Божа, ані ж усі наші зусилля яких ми докладаємо. І тут постає завдання для катехитів: виховувати так, щоб вихованці могли зрозуміти потребу Божої благодаті та навчилися володіти способами осягнення благодаті, а перш за все – молитви⁴².

Визначаючи мету катехизи Іван Павло II сказав: «Мета катехизи - це привести когось не тільки до зустрічі, але й до злуки, до близькості з Ісусом Христом: Він єдиний може вести до любові Отця в Дусі і може дати нам змогу брати участь у житті Святої Трійці»⁴³. Ми ж, коли хочемо досягти мети катехизи повинні шукати тих доріг, котрі є спрямовані на сопричастя з самим Ісусом Христом⁴⁴.

У матеріалах патріаршого собору УГКЦ гаслом якого була цитата - Жива парафія - місце з живим Христом, пані Галина Галадза говорячи про катехитичне служіння, до вищесказаної мети вдало пригадала про те, що катехизація оправдує свою мету лише тоді, коли є тісно переплетеною з літургійним життям Церкви, де Ісус Христос є Учителем через дію Духа Святого.⁴⁵ Боже Слово у часі Божественної Літургії має свою окрему особливість, котра впливає з євхаристійної жертви і перевищуючи усі методи катехизації являється вершиною діалогу між Господом і вірними⁴⁶.

Виховання за своєю природою є суспільною справою, а не справою когось одного. Тому є три різні співтовариства, гармонійно сполучені між собою Богом,

⁴¹ Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 184.

⁴² Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т. 2, Львів 2009, 184.

⁴³ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 7.

⁴⁴ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 75.

⁴⁵ *Жива парафія - місце з живим Христом*, Львів 2016, 65.

⁴⁶ Папа Франциск, *Evangelii gaudium*, Львів 2014, 107.

на лоні яких народжується людина. Два з них – природного порядку, це сім'я і держава. Третє співтовариство має надприродний порядок – це Церква (найвище співтовариство) і саме вона є привілейованим місцем катехизи. «Там щедро подається їм хліб доброї науки і хліб Євхаристії в контексті акту богочитання»⁴⁷.

Свого часу, отець доктор Іван Музичка опрацьовуючи твори Митрополита Андрея Шептицького про катехизу виділив три основних цілі катехизи: навчання у вірі, формація для віри та життя вірою. Можемо сказати, що вся ціль катехизи злучується в одному: життя в Христі Ісусі. А Як бачимо, все зосередження/наука/виховання/формація зі слів Митрополита Андрея зводиться до однієї цілі - життя в Бозі, життя, в якому наріжним каменем є Христос. «Такою христоцентричною катехизою була катехиза Слуги Божого Митрополита Андрея»⁴⁸.

Колись ці цілі трактували окремо розставляючи їх у схоластичному порядку:

1. Те, у що віримо (догма);
2. те, що робимо (заповіді);
3. якими засобами користуємося (Таїнства та молитва).

Однак, формуючи катехизу сам Шептицький висловив таку позицію, мовляв, що у такому навчанні втрачається думка святого апостола Павла : «О мої дітоньки, яких я знову народжую в муках, доки Христос у вас не зобразиться» (Гал 4,19). Йдеться тут про те, що катехиза здійснює значно більше ніж навчання доктрини нашої Церкви. Катехиза формує людей для Христа і тісню лучить їх з Ним. Наслідуючи Христову катехизу апостоли зрозуміли, що метою служіння катехизи є передача живого Слова, яке злучатиме нас у Бозі⁴⁹. Так, щоби ми могли

⁴⁷Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 61.

⁴⁸ о.д-р. Іван Музичка, *Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький*.

⁴⁹ о.д-р. Іван Музичка, *Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький*.

сказати- «Живу вже не я, а живе в мені Христос» (Гал 2, 19). До такої великої досконалості веде нас дорога через навчання слова Божого, як це робив Ісус Христос і доручив апостолам. Те Слово вибудовує в нас Христовий світогляд, мислення та чесноти. Такий стан пізнання Бога і застосування певних засад до життя за допомогою віри вибудовує в нас «життя в Ньому»⁵⁰.

Підводячи підсумки першого розділу, в якому ми розглянули значення служіння вчителя катехита, можемо ствердити, що катехит присвячує свою діяльність для виховання у християнському дусі багатьох поколінь. Митрополит Андрей у своїх пастирських посланнях наголошує, що Ісус Христос є центральною особою у навчання катехизи. Про це він пише у зверненні «Слові до всіх». Вчитель-катехит, так само як добрий душпастир має дбати про добро вірних через приймання Святих Тайн. Він має належним чином готувати нарід божий до якнайкращого їхнього розуміння. Так само катехити мають якнайчастіше приступати до тайн покаяння та євхаристії.

Митрополит підносить гідність вчителя-катехита до доброго працівника у винограднику Господньому. Бо хто змалку навчає всіх христової науки, той є справжнім наслідувачем Христа. Особливу увагу потрібно приділяти молоді. Бо якщо в молодості забракне духовного корму, це буде відчутно протягом всього життя. Важливим у вихованні, як молоді, так і дорослих є молитва. Владика зазначає: «... молитва – це велика річ, велике добро, великий обов'язок і великий спосіб випросити собі те, чого треба». Навіть навчаючи дітей простих молитов ми робимо велике добро для Церкви і цілого українського народу. Також через молитву проповідується Слово Боже.

Суть і природа служіння вчителя-катехита полягає у активному виявленню християнської моралі у щоденному житті. Людина, яка хоче наближати інших до Бога має вкладати в катехитичну справу всю душу, зусилля та старання. До

⁵⁰ о.д-р. Іван Музичка, *Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький*.

основних принципів будь якого виховання Шептицький відносив: важливість збереження невинності дітей; важливість виховання в них чеснот покори, мужества і жертвності; необхідність навчити їх основ християнської молитви.

Мета служіння вчителя-катехита полягає у супроводі людини до сопричастя з Ісусом Христом. За Шептицьким, ми ведемо людину через виховання людини. Це ми робимо через сім'ю, державу та Церкву. Дане виховання має відбуватися у світлі віри, формацією для віри та життям у вірі.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБИСТІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЧИТЕЛЯ-КАТЕХИТА

2.1. Професійні характеристики вчителя-катехита

2.1.1. Що повинен знати вчитель-катехит

Вдаючись до визначення слова «катехит» можемо частково окреслити певне значення цього слова, яке надалі дозволить виділити певні характеристики особи катехита: «Катехит - це особа покликана, належно підготовлена, сформована та післана Церквою для служіння Слова і виховання у вірі Божого народу»⁵¹.

Особа, яка є покликана бути катехитом, повинна пройти певний шлях, який у своєму формуванні готує зрілу особу з глибоким релігійним переконанням та готовністю до справи у Божу винограднику. Добрий катехит повинен знати, що знання Святого Письма та вчення Церкви - це основа його педагогічного професіоналізму та основні навички, як особи богослова.

Катехит повинен розуміти, що позитивний наслідок його служіння залежить також і від навиків, як педагога віри. Він повинен знати, що будучи добрим вчителем, педагогом, вихователем, цим він здобуває собі звання «катехита»⁵².

Освітні катехитичні програми формують та утверджують духовну свідомість кандидата, проте вже майбутній катехит повинен бути свідомим того,

⁵¹ Кодекс Канонів Східних Церков, Рим 1995, 176.

⁵² Матеріали Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, *Парафіяльний правильник Стрийської єпархії УГКЦ*, Львів 2015, 29.

що він постійно буде спраглим до тих знань, котрі ще ним не досягненні і залишається у постійній потребі катехизації для нього самого⁵³.

Як бачимо, особа вчителя-катехита, має своє духовне значення та певні професійні характеристики. Говорячи про таку рису, як вчительство, яка є характерною для катехита, варто було б пригадати постать Ісуса, як приклад досконалого педагога. Святий Іван Павло II у своїй енцикліці про катехизу називає Ісуса єдиним Учителем. Пояснює це тим, що в центрі катехизи є Христос, як Воплочене Слово і Божий Син. Він стверджує, що тільки Христос може навчати, а будь-хто інший вчить тим тлумаченням, яке походить від Христа, даючи Йому змогу навчати Його устами.

Сам Ісус називає себе Учителем, а всі ми є учнями Христа, Його апостолами. Образ Христа, котрий навчає є образом Учителя, котрий відкриває для нас Бога, спасає, освячує, провадить. Особа катехита у злуці з Христом набуває свого повного значення. Кожна особа вчителя-катехита мала би застосовувати для себе такі слова Ісуса: «Моя наука, не моя, а того, хто послав мене» (Йо 7,16). Приймаючи, як апостоли великий поклик Ісуса: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи» (Мт 28,19) ми, наслідники Христа, приймаємо Його за Вчителя і уподібнюється до Нього⁵⁴. Маєму Ісуса Христа, котрий є прикладом у служінні — «Він учив людей, вникаючи в їх власну ситуацію, потреби і здібності до навчання»⁵⁵ — а ми покликані служити так, як це робив Ісус.

Ідеальним прикладом учнівства є Марія — Мати Ісуса Христа. Іван Павло II називає її взірцем учня.⁵⁶ Богородиця чувши науку Христа вміє пильно зберігати її у своєму серці (Лк 2, 51). Марію також називають Матір'ю Євангелізації⁵⁷ та взірцем катехитів⁵⁸. Вона є тою, котра проявляє свою

⁵³<https://synod.ugcc.ua/data/dopovid-nazara-dudy-osoba-katehyta-ta-yogo-formatsiya-na-synodi-pyskopiv-ugkts-2018-roku-343/> (З жовтня 2019).

⁵⁴Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 11.

⁵⁵ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 56.

⁵⁶ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 75.

⁵⁷ Папа Франциск, *Evangelii gaudium*, Львів 2014, 208.

⁵⁸ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 76.

відкритість та готовність на допомогу іншим⁵⁹. А ми, як вірні учні Ісуса, маємо наслідувати його вірну Матір і через цю форму учнівства, «марійський стиль»⁶⁰ удосконалюємось і уподібнюємося до взірців Марії та Ісуса - нашого Бога.

Особі, котра служить катехизації, слід пам'ятати, що вона є посланцем Господнім і завжди, від імені Церкви має голосити Боже Слово і подавати Христову науку в спосіб доступний для тих, кого катехизує⁶¹.

Для опису професійної характеристики особи вчителя-катехита, а саме тих знань, які мають бути притаманними катехиту, великим досягненням для нас будуть правила для катехитів написані Митрополитом Андреем у Львові в 1909 році, котрі зберігаються у Державному архіві Львівської області і є цінними та вагомими для формування напрямних у сфері катехитики.

Особа вчителя-катехита, котрому Церква довірила виховання молоді, має знати і пам'ятати, що від його праці значною мірою зумовлюється спасіння підопічних. А справу спасіння ввіреної молоді можна досягнути тільки через Божу ласку і милосердя, котру ревний катехит повинен випрошувати в Бога⁶².

Пізнаючи якнайкраще молодь вчитель-катехит здатний тримати в полі зору учнів Христову науку та зберігатиме зрозумілість, чіткість викладу, пояснення і логічне твердження. Актуалізація Христової науки у сьогоденні в своєму результаті буде акцентувати увагу учнів у важливості вивчення релігії⁶³.

Навчаючи фундаментальних догматичних речей вчитель-катехит обов'язково повинен звернути особливу увагу на розуміння основ віри і тим самим вселити в учнів любов до Христової Церкви і безумовний послух їй. Катехит повинен знати, що кожен його учень тверезо розуміє чому він вірить і на яких підвалинах ця віра є основана⁶⁴.

Надзвичайно сакраментальним є вчення вчителя-катехита про набожність

⁵⁹ Папа Франциск, *Evangelii gaudium*, Львів 2014, 209.

⁶⁰ Папа Франциск, *Evangelii gaudium*, Львів 2014, 212.

⁶¹ *Кодекс Канонів Східних Церков*, Рим 1993, 179.

⁶² *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 43.

⁶³ *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 44-45.

⁶⁴ *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 46.

і любов до Пресвятої Євхаристії⁶⁵. Бо знаємо, що Пресвята Євхаристія – це «джерело і вершина всього християнського життя»⁶⁶.

Митрополит каже, що Свята Євхаристія є джерелом Божих ласк і запрошує черпати з цього джерела для себе, для своїх рідних і ближніх⁶⁷.

Турбуючись про духовний розвиток учнів катехит повинен докласти зусиль у створення та розширення бібліотеки з християнською літературою. Добра книжка – гарний орієнтир у руках катехита. Митрополит закликає, що катехиту треба мати добру книгу для застереження молоді перед літературою, яка має в собі негативний зміст.

Праця катехита є дотичною і до формування майбутнього покликання учня до духовного стану. Найбільш впливовим засобом на учнів є духовні розмови. Такі розмови повинні базуватися на науці моралі та бути пригадуванням для нього християнських правд віри⁶⁸. Життя Святих, розповіді про Отців Церкви, приклади зі Святого Письма - основне джерело і стержень духовної бесіди. Така бесіда неодмінно проникатиме до сердець та буде заохочувати до виховування чеснот. Говорячи про духовні бесіди Шептицький рекомендує проводити їх з урахуванням окремих вікових категорій - окремо проводити бесіду з молодшими та окремо зі старшими⁶⁹.

Тут можемо прослідкувати таку наскрізну тему, котра говорить про те, що повинен знати вчитель-катехит - це вишкіл його самого і основами цього вишколу є Святе Письмо, Літургія⁷⁰. І вже почерпнуте з цих основ вчитель-катехит вкладатиме у свої виховників.

⁶⁵ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 48.

⁶⁶ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Lumen gentium*, Львів 2014, 64.

⁶⁷ Митрополит Андрей Шептицький, *До Отців Катехитів // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 15.

⁶⁸ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 48.

⁶⁹ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 48.

⁷⁰ о.д-р. Іван Музичка, *Погляд на теперішню науку катехитики*.

2.1.2. Що повинен вміти вчитель-катехит

Митрополит Андрей говорячи про катехита та піклуючись про те, як катехит повинен навчати, часто наголошує на проявах любові до підопічних. Навчати з любов'ю — чи не основне, що хотів донести праведний Андрей. Біблійним підтвердженням цих слів слугуватимуть слова богонатхненного апостола Павла зверненні свого часу до коринтян, а також і до кожного з нас — «хай з любов'ю все робиться в вас» (1-е до коринтян 16, 14). Першою і основною приметою катехита Митрополит Андрей називає любов.⁷¹ У любові катехит має навчати, у любові пізнавати, формувати молодь, у любові комунікувати, все повинно будуватися на підвалинах любові. Проте виховуючи в любові пасомне чадо, слід бути обережним, бо є дуже тонка межа між прихильністю сердець учнів до катехита і перевагою в користь провадження молоді до Христа⁷².

Щодо вмінь особи вчителя-катехита, то одним із ключових буде вміння зблизитися із дітьми, стати подібними до них добротою, зичливістю, лагідністю, за прикладом святого Апостола Павла — «Ми ... були лагідні між вами. Як годувальниця піклується про своїх дітей, так і ми, з палкого для вас почуття, раді були передати вам не лише Божу Євангелію, а й власні душі» (1 Сол 2,7)⁷³.

Дуже важливо вміти зацікавити учнів катехитичної школи у навчанні катехизи не будучи лицемірним та сентиментальним⁷⁴. Сам Митрополит негативно ставився до негативної риси лицеміря. Неодноразово він про це говорив у свої проповідях, пасторських послання. Важливо, щоб християнин уникав цієї властивості. Про це він також просить Бога у молитві «Про дар мудрості», в якій він каже: «дай мені будувати словом і ділом без лицемір'я»⁷⁵. Тому особливо катехит має бути обережним, щоб його навчання будувалося на

⁷¹ Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т.2, Львів 2007, 183.

⁷² *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 43.

⁷³ Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т.2, Львів 2007, 182.

⁷⁴ *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 43.

⁷⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Божя мудрість // Пастирські послання*, т.2, Львів 2007, 732.

щирості та Божих основах.

Вчитель-катехит повинен вміти навчити дітей молитися⁷⁶.

«Щасливий той, хто вміє молитися, хто цінує молитву, хто витривало і добре молиться»⁷⁷ - каже Митрополит в одному із послань про молитву.

Навчити молитви —, каже Шептицький, — є першим обов'язком вчителя-катехита. Понад усе важливим є навчити молитви не поспішної, виразної, чіткої. А навчивши молитися катехит вибудовує підґрунтя для майбутнього релігійного життя⁷⁸.

Також неодноразово наголошує владика про те, щоб навчання не було нудним, а навпаки було цікавим. Вміти зацікавити вихованників — ціле мистецтво для катехита⁷⁹. Цим зацікавленням катехит не тільки заохотить виховника мислити, а й може привити любов до Христа, до Церкви та Його науки⁸⁰.

Найбільшим наголосом у вихованні повинні бути ті практики і тези, котрі займатимуть вагому місце у релігійному житті християнина. Вже у процесі викладу матеріалу, вчитель-катехит, відтворюючи цілісність питання обговорення, повинен комунікувати зі всіма присутніми учнями, щоб пересвідчитись у тому, чи була зрозумілою та теза, котру обговорювали⁸¹.

Понад усе вчитель-катехит має турбуватися над формуванням живої віри в учнів. Плекання віри — це є той стержень, котрий проходить від початку навчального процесу і до кінця⁸². Про представлення учням правд віри Шептицький сказав: «Ясне представлення правди, ясна наука, взята з Божого Об'явлення, має сама в собі якусь силу, якої не має ніяка людська наука. Вона

⁷⁶ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрія Шептицького, Львів 2015, 44.

⁷⁷ Митрополит Андрей Шептицький, *О молитві і церковнім правлі // Пастирські послання*, т.1, Львів 2007, 705.

⁷⁸ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрія Шептицького, Львів 2015, 44.

⁷⁹ Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т.2, Львів 2007, 183.

⁸⁰ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрія Шептицького, Львів 2015, 44.

⁸¹ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрія Шептицького, Львів 2015, 45.

⁸² Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрія Шептицького, Львів 2015, 45.

освячує душу, бо сама в собою має щось, що кожній людині подобається»⁸³. Зі слів Митрополита можемо зазначити, що наука, котру проповідує вчитель-катехит не до кінця є наукою простою, людською, а радше є Божою наукою та має свою особливість — силу Слова Божого. Однак, навчання через Слово Боже у праці вчителя-катехита повинно представляти об'явлену правду так, щоб вона подобалась тим, до кого вона є спрямованою. «Божому Слову треба торувати дорогу до людських сердець, треба впливати на волю і на почування»⁸⁴ — в даному разі Андрей Шептицький закликає до пошуків тих методів викладу, котрі будуть промовляти до людських сердець та тим самим просвічуватимуть людські уми⁸⁵. Навіть викладаючи будь-який інший предмет катехит має показати значення цієї науки через призму віри, стараючись пояснити його у наближенні до вчення Церкви⁸⁶.

У катехитичних викладах про Новий Завіт найважливішим представленням є особа Ісуса Христа. Ознайомлюючи учнів з Ісусом, катехит має вміти Ісуса показати з такою любов'ю, котра зміцнюватиме їхню віру та вибудовуватиме стержень побожності. Пояснюючи Христову науку вчитель-катехит має пригадати учням науку катехизму, в якій Христове вчення слугуватиме унаочненим прикладом.

Важливим завданням вчителя-катехита полягає у навчанні дітей та дорослих до читання Святого Письма. «Бо слово - живе й діяльне, і гостріше від усякого двосічного меча: воно проходить аж до розділу душі й духа, суглобів та костяного мозку, і розрізняє чуття та думки серця» (Євр 4, 12). Тому, якщо людина будуватиме своє життя на Слові Божому вона буде міцна у вірі. Потрібно люд Божий навчити читати Біблію за допомогою різних методів. Найпоширеніші у християнстві є наступні методи читання Святого Письма:

⁸³ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 519.

⁸⁴ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 519.

⁸⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 520.

⁸⁶ *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 45.

- Просте читання з вірою. Воно полягає у довільному читання якого уривку зі Старого чи Нового Завітів. Такий метод дає можливість дії Духа Святого;
- Читання методом ділення Божим Словом. Цей метод застосовується у групах ділення, які існують при парафіях. Кожна людина може поділитися, що промовило до неї;
- Читання та слухання в родині. Воно відбувається у родинному колі. Воно супроводжується родинною молитвою. Такий метод в особливий спосіб зближує всіх членів родини в духовному плані. Таким чином твориться жива домашня церква⁸⁷.

Добрий катехит дбає також і за вивчення церковних пісень. Бо пісня, котра буде полюблена ще замолоду може стати «в житті завжди живим стимулом релігійності».

Ознакою вмілого катехита, за словами Андрія Шептицького, є спонукання і заохочування учнів до життя у Святих Таїнствах⁸⁸.

Катехит, працюючи над основами віри учнів, понад усе повинен плекати в учнів живу віру.

Отже, після всього сказаного в підрозділі можемо прийти до висновку, що усі вміння катехита сконцентровують нас на такій його праці, в яку він повинен вкладати ціле своє серце.⁸⁹ Єдиним предметом науки у вчителя-катехита повинна бути любов. Навчаючи в любові через могутність Божого Слова катехит формує і плекає у вихованців живу віру і тим самим досягає мети катехитичного служіння. Однак варто також зазначити важність педагогічної вправності, а саме: майстерність цікавого викладу матеріалу, вміння духовного зближення з дітьми та, що головне—навчати без лицемір'я та самовивчення. І до усіх цих майстерних вмінь, акцентував Митрополит Андрей, важливо є додати щирої

⁸⁷ Комісія УГКЦ у справах освіти та виховання, *Перший крок назустріч*, Львів: Видавництво «Дон Боско» 2013, 97.

⁸⁸ *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрія Шептицького*, Львів 2015, 46-47.

⁸⁹ Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т.2, Львів 2007, 183.

молитви, адже без Господа людина нічого чинити не може (див. Йо 15, 5).

2.2. Характеристики особи вчителя-катехита

2.2.1 Яким повинен бути вчитель-катехит

Діяльність вчителя-катехита, котра є зумовлена катехитичним служінням дозволяє йому формуватися у внутрішній та емоційній рівновазі.

Людська сфера у своєму формуванні передбачає зріст у любові та вірі, що сприятиме його духовному зростанні та у формації апостольської зрілості⁹⁰. Ототожнюючи себе з особою Ісуса Христа - таким чином вчитель-катехит живить свою апостольську свідомість⁹¹. Шептицький зазначав, що не можна зраджувати своїй людяності. Зраджуючи людяності людина чинить гріх рівнозначний гріху Каїна⁹². В ілюстрації Митрополита Андрея особи вчителя-катехита відображаються такі прикмети: терпеливість, мир і доброта.⁹³

Біблійно-богословська сфера, у якій вчитель-катехит повинен вправлятися, носить у собі основну тайну віри - знання про Господа Ісуса Христа. Святе Письмо, немовби душа - є центром усього біблійно-богословського формування катехита⁹⁴.

Приклад життя вчителя-катехита може стати проповіддю Євангеліє⁹⁵. Маємо конкретний заклик опанувати цю «царську місію» - шляхом проповіді нести в світ звістку про Царство Боже⁹⁶. Митрополит Андрей Шептицький називає головну умову успішної катехизації - бути «виконавцем слова, а не тільки

⁹⁰ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 236.

⁹¹ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 237.

⁹² <https://ucu.edu.ua/news/mytropolyt-andrej-sheptytskyj-ta-jevreji-etychno-istorychnyj-analiz/> (15 жовтня 2019).

⁹³ о. д-р. Іван Музичка, *Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький*.

⁹⁴ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 237.

⁹⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Визнання Вселенської віри // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 378.

⁹⁶ *Ідїть і ви в мій виноградник: Посібник для формації членів парафіяльних рад*, Львів 2016, 20.

слухачами, обманюючи себе самих» (Як 1, 22)⁹⁷. Тут Андрей Шептицький спонукає проповідувати не лише словами, а й праведними, зразковими вчинками, щоб давати «святий приклад християнської праведности»⁹⁸.

Те, яким є вчитель-катехит великою мірою залежить від того, яким наслідником Христа він є. Митрополит Андрей Шептицький сказав:

Найважливішою чеснотою доброго катехита є глибоке релігійне переконання та високе поняття про святість і важливість свого завдання. Нехай у кожному його слові пробивається сильна віра і ґрунтовна побожність. [Водночас] катехит мусить знати всі приписи й методи катехитики та пристосувати їх до життя. Без того буде він постійно наражений на багато помилок⁹⁹.

Судячи зі слів Митрополита, без вагань можемо ствердити, що людина, котра відкриває в собі покликання до поглибленого єднання з Господом завжди буде добрим наставником та прикладом для ближніх. Якщо у вчителя-катехита привілейоване місце розвитку займатиме формування духовне, тоді він неодмінно досягатиме вершин у сфері Христової педагогіки. Другий Ватиканський Собор говорить:

Це життя у найглибшому єднанні з Христом у Церкві підтримують духовна допомога. Цю допомогу миряни повинні використовувати так, щоб при належному виконанні святих завдань серед звичайних життєвих умов не відділяли від свого життя єднання з Христом, а зміцнювалися у ньому, виконуючи свою працю згідно Божої волі¹⁰⁰.

Вчителя-катехита можемо назвати трудівника у Божому винограднику¹⁰¹. Будучи зрілим християнином, катехит повинен бути наділеним душпастирськими вміннями. Маючи певну місію катехит-капелан провадить, розвиває і відповідає за повірених йому людей, за їх християнську формацію та виховання.

⁹⁷ Митрополит Андрей Шептицький, *Визнання Вселенської віри // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 378.

⁹⁸ Митрополит Андрей Шептицький, *Визнання Вселенської віри // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 378.

⁹⁹ *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 43.

¹⁰⁰ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Apostolicam actuositatem*, Львів 2014, 230.

¹⁰¹ <http://buchacheparchy.org.ua/home/1-novyny/1178-poslannja-golovy-patriarshoji-katehytychnoji-komisiji-do-katehytiv-ugkc-z-nagody-dnja-katehyta.html> (1 листопада 2019).

Навчаючи духовних основ, катехит по своїй можливості повинен допомагати також і матеріальними благами, коли виникає та чи інша потреба¹⁰².

Митрополит у своїх посланнях говорить як і про позитивні риси так і про негативні, про які також варто згадати.

Нещасна ця дитина, що попадається в руки катехита-бюрократа, що своєю наукою мучить, нудить, зраджує, що кожну річ, якої лише діткнеться, представить у формі такої відражаючої, такої прикрій, що й слухати не хочеться. В умі такої дитини лишається на ціле життя поняття, що релігія це річ нудна, суха... Коли такий катехит змусить дітей до науки і винудить із них, що всього навчаться, щось тим дітям на життя дасть, - дасть їм бодай розуміти, що значать слова катехизму, але як їм не дасть тепла життя й сили об'явленої науки, як над ними не отворить хоч трохи неба, як не порушить серцець, як часом не витисне з ока сльози, сльози радості чи жалю за гріхи, - він є марним катехитом¹⁰³.

Дуже цінною є ця цитата, бо вказує на різницю між звичайним вчителем і катехитом. Вчитель має за основу подати знання предмету. А катехит «[...] працює з Божою благодаттю і сам в ній має жити, щоб різьбити душі для Христа»¹⁰⁴.

Митрополит також вживає для ілюстрації виховання душі у чеснотах і життя в Христі за допомогою картини, яку легко зрозуміти в Україні: це картина хлібороба та його ріллі.

Коли стоїте громадкою людей в школі, коли катехизуєте в церкві, коли маєте перед собою людські істоти від малих людей до доростаючої старшої молоді, - чи ж вам не здається... що маєте перед собою неограничені спроможності? Маєте ріллю, яку треба справити й засіяти; зернодобірне, бо просто з неба походить. У відповідний спосіб, у відповідну хвилину кинете в добре справлену ріллю, напевно принесе обильні плоди. Треба буде ще поливати, треба буде просити Бога, щоби дав зріст ... і буде можна надіятися не знати яких успіхів¹⁰⁵.

Першим старанням для катехита є ті зусилля, котрі він прикладе у свій духовний розвиток задля того, щоб стати «взірцевим святим капеланом, Божим

¹⁰² Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 48.

¹⁰³ Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т.2, Львів 2007, 183.

¹⁰⁴ о. д-р Іван Музичка Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький.

¹⁰⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*, т.2, Львів 2007, 183.

мужем, повним ревності про славу божу, про спасіння душ, повним Христового духу»¹⁰⁶. Всі ці чесноти здобуваються наполегливою працею і, властиво, вони показують нам напрямок по якому повинен рухатися добрий катехит¹⁰⁷.

Характеризуючи людський та християнський вимір буття вчителя-катехита можемо підсумувати, що формування цієї особи тісно переплітається у розвитку особистісному та у розвитку християнському, як проповідника і апостола віри¹⁰⁸. А вже, як наслідок цього гармонійного формування є зразковий приклад, як зовнішнього так і внутрішнього життя, побудованого на християнських чеснотах та гідних вчинках¹⁰⁹.

2.2.2. Як повинен комунікувати вчитель-катехит

Французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері сказав, «єдина справжня розкіш - розкіш людського спілкування»¹¹⁰. Добрі стосунки, налагоджене взаєморозуміння та вміння комунікувати мають великий сенс для нас, адже ці навички спрощують вирішення певних життєвих завдань і труднощів¹¹¹. Налагодження стосунків і їх підтримка на основі позитивної співдії є вагомим умовою співпраці між людьми та є дороговказом до збагачення і особистого зростання¹¹².

Сучасні дослідники говорять, що позитивним наслідком фахівців-педагогів, котрі працюють з людьми, залежить на 15 % від (IQ) інтелекту, а інших 85% припадає на емоційний інтелект¹¹³.

¹⁰⁶ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 43.

¹⁰⁷ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 43.

¹⁰⁸ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 235.

¹⁰⁹ Митрополит Андрей Шептицький, *Визнання Вселенської віри // Пастирські послання*, т.3, Львів 2007, 380.

¹¹⁰ *Засади формації вчителя: виховні аспекти навчальної діяльності*, Львів 2018, 17.

¹¹¹ *Засади формації вчителя: виховні аспекти навчальної діяльності*, Львів 2018, 17.

¹¹² *Засади формації вчителя: виховні аспекти навчальної діяльності*, Львів 2018, 17.

¹¹³ Goleman D. «An EI-based theory of performance» // C. Cherniss, D. Goleman (eds.). *The emotionally intelligent workplace*, San Francisco: Jossey-Bass 2001, 27-44.

Позитивна взаємодія у спілкуванні — означає налаштуватися на пошук порозуміння та згоди, на засадах співпраці бути відповідальним за результат комунікації, поваги, розуміння та підтримки співбесідників.¹¹⁴

Особу вчителя-катехита, можемо також назвати митцем-оратором, адже одним із основних обладунків у катехита є Слово, котре є «живе та діяльне» (до Євреїв 4, 12). Ключовим завданням у проголошенні Божого Слова є навчати так, щоб Слово поселилося у серцях віруючих, звідки Його неможливо вирвати¹¹⁵. У своєму папському посланні Іван Павло II з нагоди Дня комунікації особливо наголосив на формуванні здорової соціальної думки, котра походить від різного роду інформаційних джерел комунікації. Важливо, щоб ідея позитивної комунікації складалася і виховувалася у царині моралі та нашої релігії, уникаючи нігілізму¹¹⁶, тобто втрати властивих людині релігійних та моральних цінностей¹¹⁷.

Суспільство є неможливим без міжособистісного спілкування. Катехизм УГКЦ говорить, що основною умовою суспільного діалогу є визнання гідності іншої людини і поваги до неї¹¹⁸. У центр моралі суспільного спілкування, тобто обміну інформацією, є покладено манеру висловлювання, котра базується на особливій пошані¹¹⁹. Спілкуючись слід уникати пустослів'я, багатослів'я та брехні. У сучасному інформаційному середовищі покликання християнина є бути служителем Божої Істини¹²⁰. Кожен християнин якоюсь мірою є причетний до формування цієї здорової громадської манери спілкування включно також і вчителі-катехити, котрі своїм служінням інтегрально впливають на соціум. Кожне слово вчителя-катехита, котрий свято сприймає свою місію, повинно

¹¹⁴ *Засади формації вчителя: виховні аспекти навчальної діяльності*, Львів 2018, 17.

¹¹⁵ *Жива парафія - місце з живим Христом*, Львів 2016, 37.

¹¹⁶ Нігілізм - специфічна концепція ставлення до світу, що піддає сталі цінності запереченню і ревізії., <https://pidruchniki.com/69844/filosofiya/nigilizm> (15 листопада 2019).

¹¹⁷ *Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Като-лицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*, Львів 2004, 299.

¹¹⁸ Катехизм УГКЦ. *Христос - наша Пасха*, Львів, 2012, 285.

¹¹⁹ Катехизм УГКЦ. *Христос - наша Пасха*, Львів, 2012, 285.

¹²⁰ Катехизм УГКЦ. *Христос - наша Пасха*, Львів, 2012, 284.

нести ґрунтовну побожність та сильну віру, уникаючи лібералізму стосовно доктрини Церкви, щоб не стати згіршенням для учнів¹²¹.

Навчання словом у катехита повинно бути Христоцентричним. Привертаючи прихильність людей, він має направляти їхній погляд до Христа, адже Слово Спасителя вчить: «Шукайте найперше Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться» (Мт 6, 33).

Цінним документом для нашого розуміння особи вчителя-катехита є документ Архипастиря Шептицького з 1911 року в якому він описує образи особи пастиря. Пастирями ми називаємо осіб, котрі особисто пізнають Ісуса і проповідують про Нього людям¹²². Вчителя-катехита ми також можемо назвати пастирем.

Андрей Шептицький до характерних рис християнського пастиря прив'язує такі чесноти: простота, убожество, покора та природність. Усі ці риси були притаманні Ісусові Христові. Якщо ми хочемо навчати так, як робив це Ісус - ми маємо наслідувати Його, уникаючи вивищення, погорди, претензійності, які були притаманні фарисеям. Бути тими, хто служить ближньому, а не тими, кому хтось служить (Мр 10,45).

Також катехит повинен виробити в собі певний, доступний до різних аудиторій осіб, спосіб мовлення. Вживати вирази і порівняння, котрі будуть зрозумілими. Каже Митрополит, що катехизацію треба приготувати не менше, як проповідь¹²³. Варто звернути увагу на мову, якою спілкувався Митрополита з дітьми. Це завжди проста, безпосередня, щира мова. Такою була його метода спілкування і таку мову за приклад мають мати катехити.

Кожна людина, котра не спізнала Господа перебуває у «темноті ночі», а світлом для неї буде наука катехизму і Божа благодать, котра є у всіх Таїнствах. Треба і всім душпастирям безперестанно шукати того Божого світла¹²⁴. Шукати

¹²¹ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 43.

¹²² <https://credo.pro/2015/07/138297/> (1 грудня 2019).

¹²³ Митрополит Андрей Шептицький, *О катехизації дітей // Пастирські послання*, т. 1, Львів 2007, 561.

¹²⁴ Митрополит Андрей Шептицький, *Духовні вправи // Пастирські послання*, т.4, Львів 2007, 305.

у праці, в труді, у внутрішній боротьбі, щоб гідно сповнити свій пастирський обов'язок. Бо «праця, а не відпочинок дає правдиве вдоволення»¹²⁵. Передовсім нам потрібне розуміння того, що всяке добре, котре є в людині є похідним від Господа (Як 1,17). Тільки з ласки Господньої ми можемо навчати, благовістити і провадити інших людей до Бога.

Характеризуючи та описуючи важливість комунікативних навиків катехита, у підсумку хочу направити усі ці задатки в русло практичного застосування. Знову ж таки, беручи за приклад особу Ісуса Христа, бачимо, що Його діяльність проявлялася не лише у спілкуванні, через Слово, а й у прикладі, дії, присутності¹²⁶. Грунтуючись на Христовому прикладі святий Йоан Боско неодноразово повторює: «Найефективніше виховання полягає в тому, щоби ми самі робили те, чого навчаємо інших»¹²⁷. Бачимо, що манера мови, слова, поводження у спілкуванні та й інші елементи комунікації відіграють значну роль у міжособистісних стосунках, проте на противагу є цінність прикладу.

Отже, підсумовуючи другий розділ, можемо стверджувати, що катехит повинен бути зрілою духовно сформованою особистістю, володіти знаннями Святого Письма та вчення Церкви. Це є основа педагогічного професіоналізму. Тому освітні програми для підготовки катехитів є невід'ємним процесом у встановленні особи як вчителя-катехита. Найкращим нашим вчителем є сам Ісус Христос, який передав нам науку Отця Небесного. Найкращий приклад учнівства вбачаємо в особі Богородиці. Вона є взірцем послуху та Матір'ю євангелізації.

Катехитам не потрібно забувати, що вони є посланцями. Потрібно завжди тримати в полі зору Христову науку. Наші учні мають бачити якими цінностями ми живемо. Нашими основними джерелами у навчанні та спілкуванні з іншими мають бути: Життя Святих, розповіді про Отців Церкви, приклади зі Святого Письма.

¹²⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *О катехізації дітей // Пастирські послання*, т.1, Львів 2007, 560.

¹²⁶ Шляхом душпастирського служіння в освіті. Збірник навчально-практичних матеріалів, Львів 2019, 109.

¹²⁷ Шляхом душпастирського служіння в освіті. Збірник навчально-практичних матеріалів, Львів 2019, 112.

Вчитель-катехит повинен вміти нести світло Христової віри з любов'ю. Що стосується особистих вмінь, то одним з основних задатків є вміння знайти спільну мову з дітьми, з лагідністю комунікувати зі старшими людьми, у любові пізнавати молодь. Важливим елементом у проведенні уроків є зацікавлення слухачів, не бути надто сентиментальним та лицемірним. Потрібно давати слухачам практичні поради, тези які займуть вагоме місце у християнському житті. Ці поради мають формувати живу віру та бажання вести духовне життя.

Щодо рис викладання вчителя-катехита, то Владика Андрей різко виступає проти бюрократії, нудної та сухої теорії. Вчитель християнської науки має бути святим капеланом, який ревно буде боротися за спасіння душ. Вміння ораторського мистецтва є невід'ємною рисою у проголошенні Слова Божого. Потрібно уникати нігілізму виховуючи інших у царині релігії та моралі. Проголошення науки Церкви іншій людині має відбуватися із повагою до особистості. Це можна робити через наслідування Ісуса Христа, який поважав кожного.

РОЗДІЛ 3.

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖІННЯ ВЧИТЕЛЯ-КАТЕХИТА

3.1. Відповідальні за катехитичне служіння

Християни, незалежно від національної приналежності, соціального статусу, статі чи віку повинні бути не тільки освіченими, але також і морально вихованими¹²⁸. Стародавній світ не надавав належної уваги аспекту моральної свідомості, проте, християнство надаючи кожній людині повне право на гідність та особистий розвиток, завжди оголошує моральну рівність і єдність всіх людей у Христі Ісусі¹²⁹.

Найціннішою заслугою вчення Митрополита Андрея про виховання є націленість на плекання духовного розвитку¹³⁰. Митрополит слушно навчає, що процес виховання має на меті виростити «святого громадянина небес»¹³¹. І особа, що має на собі відповідальність за підопічних, і вона повинна так навчати, щоб всі виховні елементи «виробляли її душу»¹³².

Постає питання про особу морального лідера нашого часу. Адже добрим пастирем і провідником у справі морально-християнського виховання, повинні бути особи, які визначатимуться знаннями про основні засади церковної науки, одними із котрих ми також називаємо катехитами¹³³.

¹²⁸ https://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_1996/lis_96_08/37524/ (10 грудня 2019).

¹²⁹ https://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_1996/lis_96_08/37524/ (10 грудня 2019).

¹³⁰ с. д-р Луїза Цюпа, *Основні принципи процесу християнського виховання у світлі вчення митрополита Андрея Шептицького*.

¹³¹ Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т.3 , Львів 2007, 514.

¹³² Митрополит Андрей Шептицький, *Про виховання // Пастирські послання*, т.3 , Львів 2007, 518.

¹³³ https://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_1996/lis_96_08/37524/ (10 грудня 2019).

Відповідальність за доручене Церквою служіння повинна відчувати на собі ціла християнська спільнота, кожен, згідно з своїм покликанням¹³⁴. Хоча, за катехизу є відповідальна вся християнська спільнота, проте Церква доручає місію проповідувати віру тим особам, котрі мають особливе покликання¹³⁵. Покликання бути вихователями людей та життя людського через призму віри¹³⁶.

Катехитичний правильник пропонує певну ієрархію відповідальних за катехитичне служіння.

3.1.1. Батьки

Батьків можемо назвати першими катехитами¹³⁷. Батьків називають також «співучасниками божественного вітцівства»¹³⁸, адже вони є першими, хто відповідають за їхнє виховання та передавання їм християнської віри¹³⁹. Через власний приклад, молитву, залучення до життя у церковній спільноті, через сімейну катехизу, батьки здатні виховувати дитину у християнському дусі¹⁴⁰. Премудрий говорить: «Виховуй їх і вже змалку роби гнучким їхній карк» (Сир 7, 23). Християнська сім'я, в котрій панує взаємна любов, віра, побожність - це та сім'я, котра створила умови для католицького виховання і тим самим, батьки належно виконують свій батьківський обов'язок¹⁴¹. «Душа дитини - як той м'ягонький віск, з котрого всьо можна зробити.»¹⁴² - каже Митрополит Андрей Шептицький і доповнює те, що кожне слово, чи вчинок залишається в пам'яті

¹³⁴ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 217.

¹³⁵ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 219.

¹³⁶ Іван-Павло II, Апостольське поучення про катехизу в наш час, 24.

¹³⁷ Катехитичний правильник УГКЦ, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 50.

¹³⁸ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 128.

¹³⁹ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 128.

¹⁴⁰ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 128.

¹⁴¹ Кодекс Канонів Східних Церков, Рим 1993, 179.

¹⁴² Митрополит Андрей Шептицький, *О сопружестві і родині // Пастирські послання*, т.1, Львів 2007, 379.

дитині і впливає на її розвиток¹⁴³. Сімейна катехизація є першою катехизацією, котра акомпанує та наповняє інші методи навчання віри¹⁴⁴. Цей перший досвід християнського середовища часто є вирішальним і незамінним у формуванні християнського світогляду дитини¹⁴⁵.

Святитель нашої Церкви Іван Золотоустий вважав батьківське виховання вимогою природної закономірності, він каже, що Бог «вклав у природу батьків, аби поставити їх у неминучу необхідність піклуватись про дітей»¹⁴⁶. Відповідальність, покладена на батьків, не так є фізичною, як духовною. Адже тільки батьками передається відвічне начало в Господі і повинно знову привести дітей до Нього¹⁴⁷.

3.1.2. Хресні батьки

Подібним до батьківського обов'язку християнського виховання є обов'язок, яким наділені хресні батьки¹⁴⁸. Духовне піклування, введення у sacramентальне життя і підтримка в досконалому пізнанні молитовного і літургійного життя Церкви — ті важелі, котрі тримаються на підвалинах батьків духовних. Саме хресні батьки представляють новоохрещеному Церкву, як родину духовну¹⁴⁹.

¹⁴³ Комісія УГКЦ у справах родини, *Християнська родина*, Львів 2014, 59.

¹⁴⁴ *Виховувати у свободі, правді та любові*, Львів 2017, 82.

¹⁴⁵ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 223.

¹⁴⁶ https://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_1996/lis_96_08/37524/.

¹⁴⁷ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ 2008, 158.

¹⁴⁸ *Кодекс Канонів Східних Церков*, Рим 1993, 178.

¹⁴⁹ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 50.

3.1.3. Ієрархія

Другий Ватиканський Собор наголошує на особливому значенні єпископського служіння у проповідуванні Євангелія: «Серед найважливіших єпископських обов'язків виділяється проповідування Євангелія»¹⁵⁰. Трудячись над виконанням цього завдання єпископи постають як «вісники віри»¹⁵¹, котрі ведуть нових учнів до Господа, а також є і «справжніми вчителями»¹⁵², бо у світлі Духа Святого проповідують віру дорученому їм народові¹⁵³. Катехизація єпископа у своєму пророчому і місійному служінні має в собі аспект домінуючої ролі, адже завданням єпископа є «будити і підтримувати в єпархіях щирий катехитичний ентузіазм»¹⁵⁴, котрий включає глибоку свідомість важливості катехизи в житті єпархії. Опіка і піклування про підготовку і формування катехитів, створення комплексної програми катехизи - всі ці справи повинні бути скоординованими єпископами¹⁵⁵.

3.1.4. Священники та дякони

Саме з цього священничого катехитичного служіння, як зазначають Отці Другого Ватиканського Собору, починається розвиток Церкви Христової¹⁵⁶. Функція пресвітера в цьому розвитку полягає в плеканні вірних, що належать до

¹⁵⁰ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Lumen gentium*, Львів 2014, 78.

¹⁵¹ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Lumen gentium*, Львів 2014, 78.

¹⁵² Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Lumen gentium*, Львів 2014, 78.

¹⁵³ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Lumen gentium*, Львів 2014, 78.

¹⁵⁴ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 220.

¹⁵⁵ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 220.

¹⁵⁶ Єрм. Юстин Бойко, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні. Досвід, труднощі, перспективи*, 2004.

спільноти, в їх формації та напрацюванні християнської зрілості¹⁵⁷. Крім того, священник, усвідомлюючи своє пасторське священство служить задля загального священства вірних¹⁵⁸. Торкаючи болючу сторону цього служіння, владика Андрей сказав:

Коли священник, забувши про мету свого священства, перестає дбати про поширення Христового Царства на цьому світі, тоді перестає він бути і робітником, стає «невартим своєї заплати», і вже не відноситься до нього обітниця, дана Христом. У всіх часах оправдується це право євангелія. Де лиш у Христовій Церкві знайдеться чоловік, що, забуваючи на своє добро, буде працювати для Христа і для людей, там уже самі християни будуть пам'ятати про нього. Не буде мати багатств, але не буде бідувати¹⁵⁹.

Маючи на парафії дияконів чи інших служителів, священники повинні знати, що ті є його співробітниками¹⁶⁰. Священнику та диякону важливо не допускати позбавлення віриних катехизи через брак запалу, або ж через власні упередження¹⁶¹. Щоб часом не сказали: «Дітки просять хліба, та нікому їм дати» (Пл Єр 4,4).

Священики мають дбати про те, щоб саме на парафії Слово Боже проповідувалося завжди і у здоровому світлі. Парохія має бути місцем здорового навчання і виховання. В першу чергу це є досвід живої віри. Спільнота, яка є видимою Церквою має бути живим прикладом катехизації. Саме парафіяльна спільнота містить у собі живу віру, яка має притягувати до себе інших. Бо спасаючи себе, ми спасаємо інших. Св. Папа Йоан Павло II, коли промовляв гомілію до священників наголошував: « [...] Церква очікує, що ви нічого не занедбаєте у катехитичному ділі, добре зорганізованому і добре спрямованому [...] Всі віруючі мають право на катехизу»¹⁶²

¹⁵⁷ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 221.

¹⁵⁸ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 221.

¹⁵⁹ Митрополит Андрей Шептицький, *О достоїнстві і обов'язках священства // Пастирські послання*, т.1, Львів 2007, 166.

¹⁶⁰ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 64.

¹⁶¹ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 64.

¹⁶² *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 31.

3.1.5. Монашество

Численні чоловічі і жіночі чини посвячували свій час, щоб виховувати у християнському дусі¹⁶³. Здебільшого піклувалися про молодь, найбільш занедбану. З історії знаємо, що чернецтво активно працювало у сфері катехитичної діяльності¹⁶⁴. Передовсім слід зазначити, що катехизація є особливим обов'язком та харизмою осіб богопосвячених¹⁶⁵. Саме монашество прикладом свого молитовного, покійного, вбогого, і відданого своїй місії життям свідчать про присутність Бога¹⁶⁶. Особливим внеском з боку монахів і монахинь є творення живого і вічного свідоцтва про Царство Боже¹⁶⁷.

3.1.6. Миряни

Наша Церква є створена для того, щоб пропагувати про Царство Боже, щоб всі люди стали учасниками спасительного ізбавління¹⁶⁸. Будь-яку діяльність, яка досягає цієї мети називаємо апостолятом¹⁶⁹. Миряни, як співслужителі Христа, присвячуючи своє життя вихованню майбутнього християнського покоління, працею скромною, але виконаною з щирим помислом стають учасниками мирянського апостоляту¹⁷⁰. Мирянин, котрий покликай бути катехитом має виділятися особливо активним долученням до молитовного життя Церкви, а особливо Євхаристії, бути відданим Христовій Церкві та її навчанню¹⁷¹.

¹⁶³ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 64.

¹⁶⁴ Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 64.

¹⁶⁵ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 52.

¹⁶⁶ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 52.

¹⁶⁷ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 224.

¹⁶⁸ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Apostolicam actuositatem*, Львів 2014, 228.

¹⁶⁹ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Apostolicam actuositatem*, Львів 2014, 228.

¹⁷⁰ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 52.

¹⁷¹ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 53.

Особливістю мирянсько-катехитичного служіння є його світський характер¹⁷². Живучи життям таким як і тих, кого вони навчають, такі катехити є винятково чутливими до того, щоб уособлювати Євангеліє в життя конкретних людей¹⁷³.

Як бачимо, у катехитичному служінні різні сфери середовищ лучаться у єдину та інтегральну систему, центром котрої є сам Ісус Христос — «Божий сіяч»¹⁷⁴, котрий кладе і до наших рук зерна, і каже: «то зерно по світі розкидати, щоби впало в кожний найменший куточок, аби дійшло до кожної людської душі й усюди Богові Всевишньому в небі, а нам людям, на світі принесло плоди добрих діл християнського життя»¹⁷⁵. Будучи свідомими цих слів маємо із відкритістю приймати відповідальність у служінні на Христовій ниві.

3.2. Формация вчителя-катехита

Біблійний образ виноградних гілочок та лози вказують нам на один з аспектів місії і життя християнина: покликання до постійного росту та розвитку, досягання і принесення плоду¹⁷⁶. Бог Отець є виноградар, Ісус - виноградина. Написано ж бо: «Я - виноградина правдива, а мій Отець - виноградар. Кожну в мені гілку, яка не приносить плоду, відрізує він. А кожна, яка вроджує плід, він очищує, аби ще більше плоду давала.» (Йо 15, 1-2) Знаємо, що життєздатність і плодоносність гілок залежить від того, як вони посаджені у виноградній лозі, котрою є Ісус. Каже Він: «Хто перебуває в мені, а я в ньому, - той плід приносить щедро.» (Йо 15, 5) Людина, у своїй природі є покликана рости в Господі, у Ньому ставати

¹⁷² Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 226.

¹⁷³ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 226.

¹⁷⁴ Митрополит Андрей Шептицький, *Божя сійба // Пастирські послання*, т. 4, Львів 2007, 342.

¹⁷⁵ Митрополит Андрей Шептицький, *Божя сійба // Пастирські послання*, т. 4, Львів 2007, 342.

¹⁷⁶ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 134.

зрілою та приносити Божі плоди¹⁷⁷. Синодальні Отці багато праць присвятили темі формування богоуподібненої людини. Вони християнську формацію окреслили таким терміном як «постійний процес дозрівання у вірі і уподібнення Христові, згідно з волею Отця, під керівництвом Святого Духа»¹⁷⁸. Цей процес першочергово передбачає визначення основної мети. Цією метою є відкриття власного покликання. І автором цього покликання завжди є Бог. «Не ви мене вибрали, але Я вибрав вас.» (Йо 15, 16) Розуміючи те, чого прагне від нас Господь, ми можемо робити те, що Він хоче¹⁷⁹. І разом з Ним дозрівати до повноти Христової¹⁸⁰.

3.2.1. Ціль і природа

Формування катехита є призначене для того, щоб сформувати його здатним проповідувати людям Євангеліє¹⁸¹. Метою є підготовка катехита до реалізації вмінь комунікації, бо саме вміння комунікувати дозволяє досягати своїх вершин у передаванні євангельських послань¹⁸².

Усе формування катехита пронизує христоцентрична ціль¹⁸³. Все, що сприяє зробити катехита здатним проповідування Слова Божого в імені Церкви, надає цій формації еклезіальної природи¹⁸⁴. Формуючись, катехит вступає у сопричастя з прагненнями Церкви передавати Євангеліє, поміщаючи її до всіх культур, різних вікових груп і певних ситуацій¹⁸⁵.

¹⁷⁷ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 134.

¹⁷⁸ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 135.

¹⁷⁹ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 136.

¹⁸⁰ Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2018 року «Боже Слово і катехизація», <https://docs.ugcc.ua/247/> (12 грудня 2019).

¹⁸¹ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 232.

¹⁸² *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 233.

¹⁸³ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 233.

¹⁸⁴ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 233.

¹⁸⁵ *Загальний катехитичний довідник*, Львів 1999, 234.

А. Духовна зрілість

Ключовим завданням у формуванні катехита є зрілість духовна, як людини, так і християнина¹⁸⁶. Це означає — вміти об'єднати свою особистість і своє життя зі Словом Божим і бути завжди готовим, щоб відповісти на Божий поклик¹⁸⁷. Така особистість приймає позицію активного християнина, котрий живе літургійним життям, залучений до життя у спільноті, де відчуває себе учасником місійного життя Церкви¹⁸⁸. На шляху зрілості, своє місце має біблійно-богословське формування в якому основним завданням є подати катехиту знання про етапи історії спасіння, потенціал розуміння та актуалізації основних текстів Святого Письма і також змога пояснювати правди віри¹⁸⁹.

Катехит повинен розуміти, що він співпрацюватиме з людьми, тому йому варто знати, ким є людина, світ і соціум загалом¹⁹⁰. Одночас від нього зобов'язується хист розуміння психологічних явищ об'єктів катехизації¹⁹¹.

Б. Педагогічна компетентність

Наступним завданням є допомогти катехитові зростати у компетенції педагогічній та методично-дидактичній¹⁹². Тобто освоїти «мистецтво катехизувати»¹⁹³. Вибрати та організувати свою працю та опісля оцінити її критично — здатність доволі важлива та потребує повного процесу навчання. Важливим елементом також є практика - «треба відштовхнутись від практиким, щоб потім до неї дійти»¹⁹⁴. Отож, не тільки засвоювання правил становить успіх

¹⁸⁶ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁸⁷ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁸⁸ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁸⁹ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁹⁰ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁹¹ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁹² Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁹³ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 117.

¹⁹⁴ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 242.

у педагогічній діяльності, а й практика становить не малу лепту. Вміння підібрати відповідну методу викладу відповідно до спроможностей адресатів - у цьому криється педагогічна компетентність¹⁹⁵. Задля того, щоб спромогтися виконати перелічені завдання, катехиту належить пройти своєрідний вишкіл та професійну кваліфікацію¹⁹⁶. А цьому сприяє сама парохія, в котрій катехит отримує покликання здійснювати свою місію¹⁹⁷.

В. Співпраця з іншими

Надзвичайно важливою для катехита є співпраця з середовищем інших катехитів¹⁹⁸. Катехит не може бути самоуком¹⁹⁹. Так, «катехит стає катехитом, передусім катехизуючи», проте навчаючи інших, катехит сам повинен постійно перебувати у процесі навчання²⁰⁰. Важливо, щоб громада катехитів, котрі співпрацюють разом не обмежувалися лише дидактичними чи професійними обговореннями, але й були спільнотою церковного та духовного росту²⁰¹.

3.2.2. Середовище формації вчителя-катехита

Першим місцем катехизи є сім'я²⁰². В сім'ї батьки першими проповідниками віри, як словом, так і власним прикладом²⁰³. Однак, так, як кожна сім'я є частиною Церкви, вона є об'єднаною в парохії²⁰⁴. Божа дія виховання доповнюється у Ісусі Христі і у присутності Святого Духа торкає серце кожної людини²⁰⁵. У цій справі

¹⁹⁵ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 118.

¹⁹⁶ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 118.

¹⁹⁷ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 118.

¹⁹⁸ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 118.

¹⁹⁹ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 118.

²⁰⁰ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 119.

²⁰¹ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 119.

²⁰² Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 115.

²⁰³ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 115.

²⁰⁴ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 116.

²⁰⁵ Покликання і місія мирян, Львів 1998, 142.

здіяна і Матір-Церква, котра у своїй єдності між єпископом, священником, ченцями та мирянами є покликана до духовного проводу²⁰⁶. Церква, будучи центральним місцем життя спільноти проявляє все багатство церковного і людського життя²⁰⁷.

А. Єпархіальний рівень

Крім парохії, важливим середовищем до вишколу катехитів є на єпархіальному рівні катехитичні курси, або школи²⁰⁸. Специфікою їхньої зайнятості є напрям у збільшені компетентності катехитів у певних галузях катехизи²⁰⁹. Вони стають осередком, в якому катехити матимуть змогу відкрити для себе нові знання та краще засвоїти вже отриманні²¹⁰. Така можливість навчатися сприяє постійній формації катехита відповідно до єпархіального душпастирського плану²¹¹. Таким чином Владика можуть промовити до кожного члена Церкви та виконати обов'язок, поставлений на них Церквою²¹² — «важливий обов'язок проводити катехизацію»²¹³.

Б. Інститути

До більш професійних та не менш необхідних закладів для вишколу катехитів відносяться інститути²¹⁴. Це структуровані установи, в котрих інтегрально поєднано науковість, органічність, і систематичність²¹⁵. Завданням таких

²⁰⁶ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 142.

²⁰⁷ *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 116.

²⁰⁸ *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 120.

²⁰⁹ *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 120.

²¹⁰ *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 120.

²¹¹ *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 121.

²¹² *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 121.

²¹³ *Кодекс Канонів Східних Церков*, Рим 1993, 176.

²¹⁴ *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 121.

²¹⁵ *Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005, 121.

інституцій є «підготовка аніматорів-катехитів»²¹⁶, і вони, властиво, будуть задіяні у проведенні єпархіяльних курсів та шкіл для катехитів²¹⁷. Випускники цих інститутів повинні були б вміти організувати катехитів з різних профілів, вміти катехитів об'єднати, опрацьовувати певні плани катехизацій, аналізувати та оцінювати їх²¹⁸. Тут йдеться про виховання «форматорів катехитів»²¹⁹ — «співпрацівників Бога-вихователя»²²⁰.

Описуючи базові площини, котрі здатні вплинути на формацію вчителя-катехита, хотілося б підкреслити одну найвиразнішу рису ідентичності цієї особи, це — професіоналізм²²¹. Потужний фаховий вишкіл вважається запорукою педагогічної компетенції і в спектрі культури і в психології та неодмінно у педагогіці²²². Не слід опускати з уваги процес постійного вдосконалення, задля того, щоб «йти в ногу з часом»²²³. Чимало зусиль педагога віри повинні бути спрямовані на інтегральний розвиток²²⁴. І ці зусилля беззаперечно мають професійний аспект, проте вони не можуть залишатися на рівні самого професіоналізму²²⁵. Вчитель-катехит повинен реалізуватися втіленням покликання, а не лише виконанням вимог професії²²⁶. Тому бажано є, щоб вчителі-катехити, як представники також і педагогічного фаху, розуміли відповідальність свого покликання²²⁷. Відповідаючи на вимоги покликання, вони будуть здатними до гідного виховання суспільства та євангелізації світу, в якому ми живемо²²⁸.

²¹⁶ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 121.

²¹⁷ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 121.

²¹⁸ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 121.

²¹⁹ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, Львів 2005, 121.

²²⁰ Покликання і місія мирян, Львів 1998, 141.

²²¹ Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 267.

²²² Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 267.

²²³ Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 267.

²²⁴ Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 267.

²²⁵ Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 272.

²²⁶ Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 272.

²²⁷ Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 272.

²²⁸ Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 272.

3.3. Співпраця вчителя-катехита з іншими середовищами

Суспільний вимір, є важливим елементом природи і покликання людини разом і з особистим покликанням кожної людини²²⁹. Існує певна аналогія серед образів трьох Божих осіб та єдністю, котра є встановлена любов'ю між людьми²³⁰. Суб'єктом усіх суспільних інституцій є людська особа²³¹. Такі суспільні об'єднання, як сім'я, школа, ті, чи інші організації, держава, становлять велику користь на сторону особистості, проте лише за умови, що ці суспільні об'єднання не втручаються у компетенції інших сфер, тільки у випадку потреби можуть надавати допомогу, тобто дотримуються принципу субсидіарності²³². Принцип субсидіарності близько межує з поняттям суспільного блага. Кожна група людей прагне досягати своєї досконалості. Для цього існує сукупність певних умов, котрі у своїй термінології виражаються, як «суспільне благо»²³³. Ця єдність Христової Церкви існує у своєму різноманітті і являється сопричастям осіб, проте аж ніяк не нівелює неповторності кожної особи, а навпаки, є запевненням та гарантією збереження людської ідентичності²³⁴. Соборна місія Церкви виховує в кожній людині тверде зобов'язання не тільки за себе, а й за ближніх, цю взаємопов'язаність ми називаємо принципом солідарності²³⁵. Обов'язок залучення у суспільне життя та співпраця з суспільством - у цьому виражається служіння, як таке²³⁶.

²²⁹ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 112.

²³⁰ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 112.

²³¹ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 113.

²³² Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 113.

²³³ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум, Львів 2008, 113.

²³⁴ Катехизм УГКЦ, *Христос - наша Пасха*, Львів, 2012, 278.

²³⁵ Катехизм УГКЦ, *Христос - наша Пасха*, Львів, 2012, 279.

²³⁶ Катехизм УГКЦ, *Христос - наша Пасха*, Львів, 2012, 280.

Соціальне вчення нашої Церкви осмислює світ, як місце зустрічі людини з Господом, в якому церква виховує відповідальність за цей світ і спонукає до вдосконалення у всіх його аспектах²³⁷.

У соціальній доктрині Церкви існують два структурні принципи соціального вчення: христоцентричність та антропоцентричність. У першому принципі розуміється богословське значення особи, прикладом для котрої є особа Ісуса Христа, а в другому принципі виражається турбота про особу людини у всьому її різноманітті та бутті²³⁸. На рівні функціональному, таке вчення веде до напрацювання «принципів спільного блага, субсидіарності та солідарності»²³⁹.

Вчитель-катехит, котрий служить людині - виконує своє першочергове завдання, котре стоїть перед ним у соціальній сфері, і тим самим сприяє суспільному благу²⁴⁰. Описуючи тему співпраці вчителя-катехита з навколишнім середовищем, хочемо описати саме такі місця катехизи: а) сім'я, б) школа, в) організації, г) суспільство.

3.3.1. Сім'я

У своїй природі Церква виступає Божою родиною²⁴¹. Кожна родина, котра піклується про непохитність віри в Ісуса Христа, є оазою християнського життя²⁴². Зі своєї сторони, Церква повинна докладати свої зусилля для допомоги і підтримки таких сімей, котрі розвиваються у напрямку апостольства²⁴³. Так,

²³⁷ Мороз Володимир, *Мандрівець // Природа соціального вчення в Українській греко-католицькій церкві та перспективи його розвитку в сучасних умовах*, №2, 2013.

²³⁸ Мороз Володимир, *Мандрівець // Природа соціального вчення в Українській греко-католицькій церкві та перспективи його розвитку в сучасних умовах*, №2, 2013.

²³⁹ Мороз Володимир, *Мандрівець // Природа соціального вчення в Українській греко-католицькій церкві та перспективи його розвитку в сучасних умовах*, №2, 2013.

²⁴⁰ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ 2008, 336.

²⁴¹ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 65.

²⁴² *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 65.

²⁴³ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 66.

батьки, як осердя домашньої Церкви є першими проповідниками віри у своїх дітей. Вони навчають прикладом, словом, любов'ю, плекаючи ще у ранньому віці дітей правду про Бога та цим прив'язують їх до живої Церкви. Не малим вкладом у духовний розвиток усіх членів сім'ї є катехизація і їх провід. Для того, щоб цей провід був високоефективним, треба, щоб він відповідав певним вимогам²⁴⁴.

- а) катехиза для дорослих. Вона полягає у катехизації вже охрещених осіб.
- б) катехизаційні зустрічі перед прийняттям таїнств²⁴⁵. Катехизація котра буде підготовляти до таїнства подружжя, хрещення та таїнства покаяння²⁴⁶.
- в) катехитичне формування у церковній спільноті²⁴⁷. Мова йде про вже зрілих християн, котрі потребують душпастирської опіки та активної співдії у спільноті вірних²⁴⁸.
- г) катехиза для дітей. Задля повноцінного розвитку сім'ї катехизація дітей також є необхідною.

Як бачимо, вчителю-катехиту, у сфері сім'ї слід працювати у інтегральному способі, опираючись на християнський розвиток кожної вікової групи.

3.3.2. Школа

Школи є також середовищем сприятливим для праці катехита. Так, як в школах вчать діти з християнських сімей, Церква має право співпрацювати з цими освітніми закладами, вкладаючи свій вклад у виховний процес учнів і ця

²⁴⁴ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 248.

²⁴⁵ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 251.

²⁴⁶ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 251.

²⁴⁷ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 251.

²⁴⁸ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 251.

співпраця повинна бути заздалегідь офіційно узгодженою між обома сторонами²⁴⁹. Звістування Слова Божого у школах може відбуватися в різний спосіб: перше звістування, навчання релігії, проповіді, катехизації, власний приклад тощо²⁵⁰. Зі слів Андрея Шептицького, катехит у шкільному середовищі повинен завжди пригадувати собі, що він, перш за все, є пастирем душ людських, а пастир повинен вирізнятися глибокою любов'ю до ближніх²⁵¹, «нехай багато пробачає, наставляє і нагадує з лагідністю, добротою, любов'ю, як в особистій розмові, так і в перед усім класом, молячись про виправлення учня і працюючи над цим різними способами»²⁵². У колективі педагогів катехит завжди виступає, як представник Церкви, тому і постава його має бути гідною²⁵³. В одному із звернень Шептицький покладає на катехитів цей обов'язок - викладати у школах уроки релігії²⁵⁴.

Катехит-педагог, який вливається у навчальний процес школи має бути переконаний в тому, що він претендує бути душею у процесі навчання. Навчання є дуже благородним ділом. Найважливішим у навчальному процесі є людські якості. Уважність до учнів є невід'ємною частиною у комунікації. Головною ціллю є у ненав'язливий спосіб принести світло Христової віри до школи. Це він робить через висвітлення орієнтирів, які допоможуть школярам подолати в теперішньому та майбутньому житті небезпечних суспільно-культурних викликів. Катехит повинен підтримувати дітей у розвитку під час їхнього зростання²⁵⁵.

²⁴⁹ Катехитичний правильник УГКЦ, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 69.

²⁵⁰ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 252.

²⁵¹ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 44.

²⁵² Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 48.

²⁵³ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 48.

²⁵⁴ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Львів 2015, 49.

²⁵⁵ Комісія УГКЦ у справах освіти та виховання, *Перший крок назустріч*, Львів: Видавництво «Дон Боско» 2013, 10.

3.3.3. Християнські організації та спільноти

У християнських спільнотах здійснюється дар «сопричастя», котрий є плодом Святого Духа²⁵⁶. Такі місця, як церковні спільноти, християнські товариства, рухи, є простором для реалізації праці катехита²⁵⁷. В таких спільнотах християни «народжуються у вірі, виховуються в ній і живуть нею»²⁵⁸. У таких соціальних товариствах, з метою поглиблення християнського життя, необхідним є навчання, котре здійснюється різними способами та методами²⁵⁹. Зі сторони катехита, катехиза завжди виступає, як основний вимір впливу на формування кожного мирянина²⁶⁰.

3.3.4. Суспільство

За своєю природою суспільство є сполученням/синтезом різновиду взаємодоповнюючих соціальних інститутів²⁶¹. Вчитель-катехит у духовному напрямку виховання займає позицію такої соціальної складової, як служіння ближньому²⁶². Так, як катехиза готує усіх членів до відповідальності у суспільстві, катехит постає як служитель у цій справі суспільства²⁶³.

Соціальна пастирська діяльність вчителя-катехита являється виявом євангелізації, метою якої є проповідувати, підтримувати та сприяти християнському розвиткові людської особи²⁶⁴. Церква постійно проявляє свою

²⁵⁶ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 252.

²⁵⁷ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 247.

²⁵⁸ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 247.

²⁵⁹ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 254.

²⁶⁰ Загальний катехитичний довідник, Львів 1999, 254.

²⁶¹ Марко Вікторія, *Молодь і ринок // Особливості соціально-педагогічної праці на парафії*, №3 (110), 2014.

²⁶² Марко Вікторія, *Молодь і ринок // Особливості соціально-педагогічної праці на парафії*, №3 (110), 2014.

²⁶³ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Катехитична комісія УГКЦ, Львів 2013, 65.

²⁶⁴ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ 2008, 323.

діяльність у співдії з суспільством задля виконання своєї місії - проголошення спасенної звістки усім народам. Вчитель-катехит разом із священниками та мирянами у житті Церкви становлять єдине Боже тіло²⁶⁵. У цій єдності кожен віддаючи себе на суспільне служіння у результаті і сам одержує цінне надбання Церкви²⁶⁶. І так, «добро усіх стає добром кожного»²⁶⁷. Співпраця Церкви із суспільством — це завжди жива, дієва та реальна діяльність. Церква, керуючись Євангельським Словом, здійснює дві основні справи: допомагає людям у пошуках істини та заохочує свідчити та служити у соціальній сфері. Соціальна доктрина Церкви подає основні принципи пастирської діяльності у соціальній сфері: проповідання Євангелії, переосмислення Євангельської звістки у суспільному контексті та сприяння діяльності скерованої задля відновлення суспільства відповідно до зобов'язань християнської моралі²⁶⁸.

Тут варто пригадати таку діяльність церкви, як метод «нової євангелізації» згідно якого, місійність буде сприяти ефективному проповіданню в нашій сучасній культурі. Завдяки християнській антропології ми можемо розпізнавати виклики, котрі стоять перед вчителем-катехитом, і враховувати трансцендентний характер людської особи, котрий проявляється у її вірі²⁶⁹.

Суспільна діяльність вчителя-катехита і кожного християнина має підґрунтя у дусі поваги до цінності людської особи, у її свободі, любові та справедливості. У такий євангелізаційний спосіб церковна інституція протегує благу кожної людини, як джерела піднесення всього суспільства²⁷⁰.

«Формування не є привілеєм, призначеним тільки для деяких людей, а правом і обов'язком усіх»²⁷¹ — каже документ Церкви. Синодальні Отці стверджували, що виховання є допоміжним у сповненні людського та

²⁶⁵ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 60.

²⁶⁶ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 60.

²⁶⁷ *Покликання і місія мирян*, Львів 1998, 60.

²⁶⁸ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ 2008, 323.

²⁶⁹ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ 2008, 323.

²⁷⁰ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ 2008, 323.

²⁷¹ *Виховувати у свободі, правді та любові*, Львів 2017, 166.

християнського покликання. Особливу увагу Отці зосереджують на двох опорах у процесі виховання. Перша — методи та засоби освоєних з науки, і друга опора — та, котра допускає дію Бога у цій справі, бо плід можемо дати лише тоді, коли перебуватимемо у Ньому і дозволимо Господарю очищати нас²⁷².

Підсумовуючи співпрацю вчителя-катехита у різних суспільних середовищах важливо є акцентувати на тому, що сама присутність вчителя-катехита зумовлена служінням є знаком і виявом любові. Рівно ж, як і Господь, котрий дозволяє нам пізнавати Його, як «тайну любові»²⁷³, так і катехити мають бути відображенням цього світла Божої тайни.

Резонуючи потребам різних середовищ у соціальній сфері першим завданням для катехита є служіння людині. Опіраючись на всі прагнення та зусилля котрі йтимуть із внутрішньо-гармонійного світу та чистоти серця - тільки тоді катехит може здійснювати опіку над іншими людьми²⁷⁴. «Всі, отже, миряни, мають почесний обов'язок співпрацювати в тому, щоб спасительна Божа постанова щораз більше доходила до всіх людей, всіх часів та всієї землі»²⁷⁵ — в цих словах Папа Павло VI доручає кожному, а в контексті катехитичної сфери — вчителю-катехиту, жити наш світ плодами духа (Гал 5, 22)²⁷⁶.

Андрей Шептицький вкотре підкреслюючи важкий труд вчителя-катехита, висловлює розуміння про покладене на нього завдання у нашому суспільстві — «релігійно-моральне виховання молоді» і, як архієпископ посилає нам мир у Господі та пасторське благословення²⁷⁷.

На основі питань, які досліджувалися у третьому розділі, приходимо до висновку, що відповідальні за катехитичне служіння мають бути добрими

²⁷² Виховувати у свободі, правді та любові, Львів 2017, 166-167.

²⁷³ Венедикт XVI. *Verbum Domini*, Львів 2011, 5.

²⁷⁴ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ 2008, 336.

²⁷⁵ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Lumen gentium*, Львів 2014, 87.

²⁷⁶ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, *Lumen gentium*, Львів 2014, 91.

²⁷⁷ *Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015, 49.

моральними лідерами нашого часу. Ціла християнська спільнота має відчувати відповідальність за доручення служити іншим. Але маємо певну групу людей які найбільш відповідально за те, щоб слово Боже передавалося з покоління в покоління. Це батьки, хресні батьки, ієрархи, священики, диякони, монашество, миряни. Важливу ланку у катехизацію займають вчителі-катехити. Але щоб навчання було успішним і цікавим, вони мають пройти певний процес формації. Ця формація полягає, як зазначали Синодальні Отці у «постійному процесі дозрівання у вірі і уподібнення Христові, згідно з волею Отця, під керівництвом Святого Духа».

Ціллю і природою катехита є передача іншим Доброї Новини. Для цього він має бути духовно зрілою особою. Найкраще зрілість проявляється у вмінні поєднувати свою особистість із Словом Божим. Потрібно добре розуміти антропологію, щоб знати ким є людина, з якою він працює. Невід'ємною складовою є педагогічна компетентність. Критичне мислення, методика допоможе як найкраще організувати свою працю. Не слід забувати про тісну співпрацю з іншими. Спільнота вчителів-катехитів допоможе допомагати один одному через ділення досвідом, обговорення важких тем, а також спільним духовним зростом.

Є різні середовища формації вчителя-катехита. До них ми відносимо сім'ю, єпархію, інститути. Важливим є суспільний вимір у природі та покликанні людини. Церква вчить про два структурні принципи: христоцентричність та антропоцентричність. Під першим розуміємо, що Ісус Христос є прикладом для кожної особи. А другий принцип – це вміти турбувати про людську особу. Бо кожна людська особа є цінною. Тому вчитель-катехит має вчитись турбуватися про людську особу.

Говорячи на тему співпраці вчителя-катехита з навколишнім середовищем, подаємо саме такі місця, які є важливі для катехизи: а) сім'я, б) школа, в) організації, г) суспільство.

ВИСНОВОК

Заохочення до пізнання та щораз кращого відкриття покликання та місії особи вчителя-катехита – доволі поширена тема з послань, проповідей та повчань Митрополита Андрея Шептицького. Звертаючись до кожного покликаного до цієї справи Митрополит Андрей нагадує про важливість цього служіння - бути Божим посланцем у Божій справі воцерковлення, катехуменату та підтримки живої віри підопічних.

Катехизація, як спосіб апостоляту мирян входить у непростий механізм душпастирювання вірних. У своїх зверненнях до вірних, Митрополит Андрей часто просив підсилювати справу катехитичного служіння найважливішим обов'язком - молитвою та Святими Таїнствами. Шептицький, молитву та життя Святими Таїнствами ставив на найавторитетніше місце, котре відіграє ключовий момент у Божій справі просвічення людей.

У першому розділі «Роль і завдання служіння вчителя-катехита» ми проаналізували значення служіння вчителя-катехита. Митрополит Андрей Шептицький наголошує, що навчання катехита має бути христоцентричним. Наука катехита є наукою самого Господа Нашого Ісуса Христа. Митрополит зрівнює уряд душпастиря і уряд вчителя-катехита до рівних у собі для проголошення Слова Божого. Важливим є вкласти у молоду людину релігійні цінності. Та тих цінностях дитина у майбутньому будуватиме стосунки з іншими людьми та ними прокладатиме свій життєвий шлях.

Основним завданням вчителя-катехита є допомога іншим у супроводі під час пізнання світла Христової віри. Він для божого люду має тлумачити людей Божі істини спираючись на науку Церкви. Це завдання потрібно робити дотримуючись систематичності та якості під час підготовки до занять.

Владика Андрей піднімає питання Української школи. Він наголошує, що така школа має будуватися на християнських засадах. В такій школі кожний має

знайти своє місце. Особливо вона має бути відкритою для соціально незахищених дітей. В школі працюватимуть священники – капелани разом з вчителями – катехитами. Він часто наголошує, що є діти, які ще не знають дороги до Бога. І такими дітьми потрібно по особливому заопікуватися.

У другому розділі «Особисті та професійні характеристики вчителя-катехита» ми описали, що має знати вчитель-катехит. Найперше особа, яка має на меті навчати інших сама має пройти певний духовний досвід на навчання. Вона має мати тісний зв'язок зі Святим Письмом та моливою Церкви. Навики катехита позитивно впливають на його служіння. Він має бути добрим другом, вчителем, педагогом віри. Катехит повинен пройти певну формацію духовної свідомості та інтелектуальних знань.

Вчитель-катехит має пам'ятати, що він сам є учнем Ісуса Христа, який несе не свою науку, а Його науку. Ми маємо бути вірними Його великому дорученню нести Добру Новину людям: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи» (Мт 28,19). А великим прикладом учня для нас є Його мати Марія. Богородиця була вірною Божому Слові. Її ми називаємо Матір'ю Євангелії. Тому катехит не повинен забувати про те, що він Христовий учень який покликаний до спасіння перш за все себе та інших. «І він призначив дванадцятьох, щоб були при ньому, та щоб їх посилати із проповіддю» (Мр 3, 13). Спасати себе і бути при Спасителю ми можемо тільки перебуваючи на молитві та черпаючи з джерела Святих Тайнств, які є любов'ю для нас. І черпаючи від цієї любові ми можемо нею ділитися з іншими.

Владика Андрей наголошує над важливістю Євхаристії. Турбуючись про інших, катехит має подбати, щоб піддані йому люди як найчастіше приступали до причастя. Євхаристія несе у собі Божі ласки, які конче необхідні кожному. Також молитва має стати важливим уроком для кожного. Щоб стати добрим вчителем молитви, потрібно давати добрий приклад молитовної постави. Таким чином постава катехита може стати запрошенням когось з юних людей до духовного стану. Не потрібно забувати про навчання людей на парафії до

щоденного читання Святого Письма. Воно може відбуватися в церкві, а може бути вдома. Можна читати приватно, а можна спільно, ділячись моментами які промовляють до людини.

Вчитель-катехит є працівником в Божому Винограднику. Митрополит Андрей наголошує, що постава катехита є проповіддю Євангеліє. Але він в першу чергу має бути виконавцем Слова. Навчаючи про духовне, потрібно постаратися допомогти людині матеріально, якщо на те є потреба. Шептицький каже і про негативні риси катехита, які він має уникати. Це певного роду бюрократія і строгість. Таким чином можна стати духовним тираном, якого не хочеться слухати. Тому важливо бути цікавим оратором, який вміє зацікавити і роблячи те все чого сам навчає.

У третьому розділі «Принципи організації служіння вчителя-катехита» ми глибше висвітлили хто відповідальний за катехитичне служіння. Церква, як живий організм спільноти вірних має певні функції. Кожна людина має свої ролі в цьому організмі і багато хто несе відповідальність за катехитичне служіння. Найперше батьки. Вони є першими катехитами, які будують домашню церкву. Виховання має відбуватися у християнському дусі. У сім'ї має панувати любов і взаєморозуміння. Те, що діти почують у церкві на реальному прикладі має виконуватися вдома. Цей досвід християнського середовища є часто вирішальний у формуванні цінностей людини. Важливими є хресні батьки, які покликані дати добрий приклад християн. Другий Ватиканський Собор проголошує на великому значенні єпископського служіння. Цей обов'язок полягає у забезпеченні якісного проповідання Євангеліє по єпархіях. Священники та диякони мають плекати у вірних любов до науки Церкви. Також монашество, яке є у жіноче та чоловіче має присвячувати свій час, щоб виховувати інших у християнському дусі. Катехизація є особливим обов'язком та харизмою ченців та чернеця. А також миряни, яких в церкві є найбільші мають докладати всіх зусиль, щоб мирянсько-катехитичий рух активно розвивався.

Існують різноманітні середовища для формації вчителя-катехита. До них належать сім'ї, єпархії, інститути. Важливим є суспільний вимір у природі та покликанні людини. Церква навчає про два структурні принципи: христоцентричність та антропоцентричність. Під першим розуміємо, що Ісус Христос є прикладом для кожної особи. А другий принцип – це вміти турбувати про людську особу. Бо кожна людська особа є цінною. Тому вчитель-катехит має вчитись турбуватися про людську особу.

Під кінець варто додати, що сподіваємося, що розглянута тема послужить вкладом раніше написаних праць, котрі стосуються особи вчителя-катехита та притаманним йому характеристикам. Як ствердив Митрополит Андрей Шептицький, вчителі-катехити повинні вміти виховувати у собі ті якості, котрі будуть формувати самого катехита, його вихованців, та матимуть немалий вплив на просвіту та розвиток теперішнього покоління. Тому, в подальшому, залишається необхідність вивчення та дослідження даної тематики, зокрема про священників-катехитів. Тема особи вчителя-катехита і в подальшому буде потребувати розвитку та дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА ТА ДОКУМЕНТИ

1. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem*. Рим, при оборі св. Петра, листопад 1965р.» // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*, Львів: Свічадо 2014, 227-252.
2. II ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР, Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium*» // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*, Львів: Свічадо 2014, 55-116.
3. КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ, *Катехитичний правильник УГКЦ*, Львів: Свічадо 2013.
4. *Кодекс канонів Східних Церков* / перекл. з латинської Й. Кобів, Львів: Видавництво оо. Василян 1995.
5. КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА, *Загальний катехитичний довідник*, Львів: Свічадо 1999.
6. Митрополит Андрей Шептицький, *Божя сійба*. Львів, березень – квітень 1913 р. // *Пастирські послання (1905-1944)*, Т. IV, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2013, 341-417.
7. Митрополит Андрей Шептицький, Декрет Архиепархіального Собору. *Визнання Вселенської Віри*. Львів, 1940 р. // *Пастирські послання (1939-1944)*, Т. III, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2010, 356-380.
8. Митрополит Андрей Шептицький, Декрет *Про виховання*. Львів, жовтень 1942 р.» // *Пастирські послання (1939-1944)*, Т. III, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2010, 514-540.
9. Митрополит Андрей Шептицький, *Духовні вправи*. Львів – Пациків – Калуш, лютий – квітень 1911 р.» // *Пастирські послання (1909-1944)*, Т. IV, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2013, 276-340.

10. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *Божя Мудрість*. Львів, жовтень 1932 р.-лютий 1933 р. // *Пастирські послання (1918-1939)*, Т. II, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2009, 715-822.
11. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *До Отців Катехитів*. Львів, грудень 1939 р. // *Пастирські послання (1939-1944)*, Т. III, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2010, 14-17..
12. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання Митрополита Андрея. *Перше слово Пастиря*. Львів, серпень 1899 р. // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. I, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2007, 3-18.
13. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *Наука катехизму*. Львів, серпень 1934 р. // *Пастирські послання (1918-1939)*, Т. II, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2009, 182-186.
14. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *О достоїнстві і обов'язках священства*. Крехів, січень 1901 р. // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. I, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2007, 161-174.
15. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *О катехизації дітей*. Крехів, лютий 1905 р. // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. I, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2007, 559-566.
16. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *О молитві і церковнім правилі*. Лаврів, березень 1910 р. // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. I, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2007, 686-705.
17. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *О супружестві і родині*. Крехів, лютий 1902 р. // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. I, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2007, 366-390.
18. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *Перше слово Пастиря*. Львів, серпень 1899 р. // *Пастирські послання (1899-1914)*, Т. I, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2007, 3-18.
19. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *Про знання катехизму*. Львів, квітень 1937 р. // *Пастирські послання (1918-1939)*, Т. II, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2009, 361-365.

20. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *Про знання катехизму*. Львів, квітень 1937 р. // *Пастирські послання (1918-1939)*, Т. II, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2009, 361-365.
21. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання *Християнська школа для української молоді*. Львів, квітень 1938 р. // *Пастирські послання (1918-1939)*, Т. II, Львів: Видавничий відділ «Артос» 2009, 430-434.
22. Митрополит Андрей Шептицький, *Як будувати рідну хату*, Львів: Свічадо 2003.
23. Папа Венедикт XVI, Апостольське повчання *Verbum Domini*. Львів: Свічадо 2011.
24. Папа Іван Павло II, Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*, Львів: Свічадо 2008.
25. Папа Іван-Павло II, Апостольське повчання *Покликання і місія мирян*, Львів: Місіонер 1998.
26. Папа Франциск, Апостольське повчання *Evangelii gaudium*, Львів: Свічадо 2014.
27. ПАПСЬКА РАДА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР», *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, Київ: КАЙРОС 2008.
28. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ, *Катехитичне служіння у світлі вчення слуги Божого митрополита Андрея Шептицького*, Львів: Свічадо 2015.
29. *Релігієзнавчий словник* / ред. проф. А. Колодного, Б. Лобовика, - Київ: Четверта хвиля 1996.
30. *Святе Письмо* / пер. о. Іван Хоменко. Львів: Свічадо 2007.
31. СИНОД ЄПИСКОПІВ УГКЦ, *Катехизм УГКЦ: Христос – наша Пасха*, Львів: Свічадо 2012.
32. *Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа* / упор. і наук. ред. М. Перун, Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2004.

ЛІТЕРАТУРА

1. Goleman D. *An EI-based theory of performance* // С. Cherniss, D. Goleman (eds.). *The emotionally intelligent workplace*, San Francisco: Jossey-Bass 2001.
2. Каськів о.-д. Олег, *Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом*, Львів: Свічадо 2016.
3. КОМІСІЯ У СПРАВАХ ВИХОВАННЯ УГКЦ, *Шляхом душпастирського служіння в освіті. Збірник навчально-практичних матеріалів. Серія: Католицька Освіта*, Львів: Свічадо 2019.
4. КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ, *Виховувати у свободі, правді та любові. Вибрані документи про католицьку школу, виховання, освіту*, Львів: Свічадо 2017.
5. КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ, *Засади формації вчителя. Виховні аспекти навчальної діяльності* / упор. с. Георгія Припутницька, Львів: Свічадо 2018.
6. КОМІСІЯ У СПРАВАХ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УГКЦ, *Перший крок назустріч*, Львів: Видавництво «Дон Боско» 2013.
7. КОМІСІЯ УГКЦ У СПРАВАХ МИРЯН, *Ідіть і ви в мій виноградник: Посібник для формації членів парафіяльних рад* / упор. Ольга Сорока. Львів: 2016.
8. КОМІСІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У СПРАВАХ РОДИНИ, *Християнська родина*, Львів: Артос 2014.
9. Королевський К., *Митрополит Андрей Шептицький (1865 - 1944)* / перекл. з фр. Я. Кравець, Ю. Дубленич, Вид, 2-ге, виправл., Львів: Свічадо 2015.
10. Марко Вікторія, *Духовне виховання дітей молодшого шкільного віку в катехитичних і католицьких школах*, Львів: Видавництво Українського католицького університету 2015.

11. Марко Вікторія, *Молодь і ринок // Особливості соціально-педагогічної праці на парафії* 3 (2014) 110.
12. Музичка о.д-р Іван, *Погляд на теперішню науку катехизму // Богословія* 33 (1969) 163-180.
13. Музичка о.д-р Іван, *Сімдесят літ катехитики // Богословія* 34 (1970) 188-214.
14. Музичка о.д-р Іван, *Слуга Божий Митрополит Андрій Шептицький // Богословія* 58 (1994) 182-184.
15. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні. Досвід, труднощі, перспективи*, Львів: Свічадо 2005.
16. Цюпа с. Луїза, *Основні принципи процесу християнського виховання у світлі вчення митрополита Андрія Шептицького // Науковий вісник мелітопольського державного педагогічного університету* 2 (2016) 17.

ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛА

17. «Папа: Бути катехитом - це покликання до креативного служіння Христовій Церкві» // сайт: *Католицький Оглядач*, <<http://catholicnews.org.ua/papa-buti-katehitom-ce-poklikannya-do-kreativnogo-sluzhinnya-hristoviy-cerkvi>>(дата звернення 18.09.19).
18. «Доповідь Назара Дуди “Особа катехита та його формація” на Синоді єпископів УГКЦ 2018 року» // сайт: *Синод Єпископів УГКЦ*, <synod.ugcc.ua/data/dopovid-nazara-dudy-osoba-katehyta-ta-yogo-formatsiya-na-synodi-pyskopiv-ugkts-2018-roku-343/>(дата звернення 20.08.19).
19. «Митрополит Андрій Шептицький та євреї: етично-історичний аналіз(Мирослав Маринович)» // сайт: *Український Католицький Університет*, <<https://ucu.edu.ua/news/mytropolyt-andrej-sheptytskyj-ta-jevreji-etychno-istorychnyj-analiz/>>(дата звернення 16.10.19).

- 20.«Послання Голови Патріаршої катехитичної комісії до катехитів УГКЦ з нагоди Дня Катехита» // сайт: *Бучацька Єпархія УГКЦ*, <<http://buchacheparchy.org.ua/home/1-novyny/1178-poslannja-golovy-patriarshoji-katehytychnoji-komisiji-do-katehytiv-ugkc-z-nagody-dnja-katehyta.html>>(дата звернення 02.11.19).
- 21.«Нігілізм» // сайт: *Навчальні матеріали онлайн*, <<https://pidruchniki.com/69844/filosofiya/nigilizm>>(дата звернення 15.08.19).
- 22.«Що означає бути пастирем у Церкві?» // сайт: *CREDO*, <<https://credo.pro/2015/07/138297>>(дата звернення 27.07.19).
- 23.«Педагогіка любові» // сайт: *RISU Бібліотека*, <https://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_1996/lis_96_08/37524/>(дата звернення 23.09.19).
- 24.«Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2018 року “Боже Слово і катехизація”» // сайт: *Офіційні документи УГКЦ*, <<https://docs.ugcc.ua/247/>>(дата звернення 05.08.19).